

Ilina-Elina Heinonen ja Vanessa Kivistö

”On se hienompi kuin ennen”

Esikouluikäisten lasten osallisuuden kokeminen Team Haloo -palloseinäprojektissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

22.9.2014

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Ilina-Elina Heinonen, Vanessa Kivistö ”On se hienompi kuin ennen” Esikouluikäisten lasten osallisuuden kokeminen Team Haloo – palloseinäprojektissa 43 sivua + 5 liitettä 22.9.2014
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (AMK)
Ohjaaja(t)	Lehtori Sylvia Tast
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten Team Haloon palloseinäprojektin toiminta täyttää heidän antamansa tavoitteet lapsen osallisuuden kokemisen osalta, varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Palloseinäprojekti on pääkaupunkiseudun esikouluryhmille suunniteltua toimintaa, jonka kehittäjänä toimii rap-artisti Signmarkin (Marko Vuoriheimo) luotsaama Team Haloo. Projektin tavoitteena on taiteen menetelmien ja yhteisöllisten kokemusten kautta lisätä lasten hyvinvointia, kokemuksia arvokkaasta ihmisyydestä sekä kulttuurisensitiivisyydestä. Oman oppimisympäristönsä muokkaamiseen osallistuminen tarjoaa lapselle kokemuksen mahdollisuudesta vaikuttaa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarjota Team Haloolle materiaalia, jota hyödyntää toimintansa kehittämisessä entistä lapsilähtöisemmäksi, tavoitteidensa suuntaisesti.</p> <p>Opinnäytetyössä käytimme laadullisen tutkimuksen menetelmiä, havainnointia sekä teemoitettua ryhmähaastattelua. Osallistuimme keväällä 2014 kolmen pilottipäiväkodin kanssa toteutettavaan palloseinäprojektin toimintaan, jonka aikana havainnoimme toimintaa sekä toteutimme toiminnallisen osuutemme. Vedimme lapsiryhmissä toimintatuokion, tarkoituksena johdatella lapset varsinaiseen projektitoimintaan. Tuokiot alkoivat pienimuotoisella ”alkuverryttelyllä”, jonka jälkeen toteutimme ryhmiin jaon. Ryhmissä teimme tutustumiskierroksen ja lapset valitsivat projektia varten ryhmälleen nimen. Teemoitetun ryhmähaastattelun teimme kahdessa projektiin osallistuneessa lapsiryhmässä projektin päättymisen jälkeen.</p> <p>Saamamme tulokset kertovat, että Team Haloo tarjosi lapsille kokemuksen osallistumisesta päiväkotiympäristönsä muokkaamiseen. Viittomakielinen rappaaminen sekä graffitimaalaus olivat monille lapsille uusia kokemuksia. Osa lapsista koki, että joutuivat osallistumaan toimintaan vastoin omaa tahtoaan. Lapset esittivät kehittämisideoita Team Haloon toiminnalle. Johtopäätöksenä saamiemme tulosten perusteella Team Haloon asettamat tavoitteet osallisuuden kokemisen ja toteutumisen sekä uusien kokemusten tarjoamisesta lapsille, osin toteutuivat. Lasten ryhmähaastatteluiden vastaukset, kommentit ja kehittämisideat, tekemämme havainnot sekä työssämme esittelemät osallisuuden määritelmät, voivat toimia työkaluna Team Haloon toiminnan eteenpäin kehittämisen tukena.</p>	
Avainsanat	Varhaiskasvatus, Esikouluikäinen, Osallisuus, Team Haloo

Authors Title Number of Pages Date	Ilina-Elina Heinonen, Vanessa Kivistö "On se hienompi kuin ennen" Preschool children's experience of inclusion in Team Haloo -project 43 pages + 5 appendices 22 September 2014
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Sylvia Tast, Senior Lecturer
<p>The purpose of our thesis is to examine how Team Haloo met its goals regarding children's participation in the Sphere Wall project and to offer Team Haloo material that they can use to further develop their operations to be even more child-oriented.</p> <p>The Sphere Wall project is designed for preschool groups in the Helsinki metropolitan area and is run by Team Haloo. The purpose of the project is to increase the wellbeing and cultural sensitivity of the children involved through art and communal experiences. The project offers the children a possibility to mold their own educational environment. In this thesis, a qualitative research approach was used. Children were observed during the Sphere Wall project in three preschools and themed interviews were held with groups of children from two of the preschools. The study was conducted during April and May of 2014.</p> <p>The study shows that Team Haloo and the project offered the children a chance of being a part of shaping their own learning environment. Learning to rap in sign language and painting graffiti were new experiences for many of the children but according to the interviews and observations some children felt like they were forced to participate in the project against their will. The children offered ideas on how to make the project better. In conclusion, based on our result we suggest that the Team Haloo reached its goals in most respects. Observations, children's comments and theories of participation that are presented in this study may be implemented to improve Team Haloo's performance.</p>	
Keywords	Early childhood education, preschool, participation, Team Haloo

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Team Haloo ja palloseinäprojekti	3
2.1	Palloseinäprojekti esiopetusikäisten ryhmässä	5
2.2	Luova itseilmaisu osana toimintaa	6
3	Osallisuus	7
3.1	Lasten osallisuus laissa ja sopimuksissa	7
3.2	Osallistuminen ja osallisuus	9
3.3	Lapsen osallisuus	9
3.4	Aikuinen lapsen osallisuuden mahdollistajana	10
3.5	Osallisuuden tasomalli Shierin mukaan	11
3.6	Osallisuus Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa	13
4	Monikulttuurisuus	14
5	Toimijuus	15
5.1	Toimijuuden merkitys	15
5.2	Toimijuuden ilmeneminen projektissa	16
6	Tutkimusmenetelmät ja toimintasuunnitelma	17
6.1	Havainnointi	17
6.2	Teemahaastattelu	19
6.3	Haastattelunrunko	21
6.4	Haastatteluaineiston käsittely ja analysointi	22
6.5	Oman toiminnan suunnitelma projektissa	23
7	Tulokset ja johtopäätökset	26
7.1	Havaintoja graffiti-osiosta	27
7.2	Havaintoja rap-osiosta	29
7.3	Havaintoja palloseinäprojektin toiminnasta kokonaisuutena	31
7.4	Tulokset Shierin tasomalliin peilaten	32
7.5	Ryhmähaastattelun tulokset	34
8	Pohdinta	38

8.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
8.2	Jatkotutkimusmahdollisuudet	41
8.3	Oman toiminnan arvioiminen	41
	Lähteet	44

Liitteet

Liite 1. Saatekirje tutkimuslupa- vanhemmille

Liite 2. Tutkimuslupa

Liite 3. Erilaisuuden voimavaraksi tunnistamiseksi harjoituksen kysymyksiä

Liite 4. Haastatteluväittämät

Liite 5. Tutkimusluvan myöntäminen / Esikouluikäisten lasten osallisuuden kokeminen

Team Haloo - projektissa

1 Johdanto

Lapsen osallisuutta on mahdollisuus ilmaista mielipiteitään ja näkemyksiään sekä vaikuttaa päätöksentekoon ja saada aikaan muutosta. Tärkein osallisuuden toteutumisen ympäristö lapsella on hänen oma lähiyhteisönsä. (Kauppinen – Sommers-Piironen – Vainio – Mäkelä – Vilmilä – Kataja 2011). Myönteinen kokemus osallistumisesta, omaehtoinen osallistuminen toimintaan sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä sen eri osa-alueilla, ovat lapsen osallisuutta määritteleviä tekijöitä (Turja 2012: 46 - 49). Toimijuudella tarkoitetaan osallistumisen kautta muodostunutta identiteettiä, että on oppinut toimimaan oma aloitteisesti. Se merkitsee tunnetta siitä, että pystytään aktiivisesti vaikuttamaan itseämme koskeviin asioihin. (Kumpulainen – Krofors – Lipponen – Tissari – Hilppö – Rajala 2010: 23.)

Toimijuudeksi kutsutaan tahtoa toimia aktiivisesti, kokea ja olla olemassa. Sen avulla synnytetään pystyvyyden tunnetta, omistajuutta ja sitoutumista. Yhteisiin ja omiin asioihin vaikuttaminen kannattaa ja niihin pystyy vaikuttamaan. Toimijuuden kehittyminen edellyttää lasten aitoa kuuntelemista ja vakavaa suhtautumista heidän ideoihinsa, ajatuksiinsa ja aloitteisiinsa. (Kumpulainen ym. 2010: 22 - 33.)

Lapsen oma kokemus osallisuuden toteutumisesta on nähty arvokkaaksi tutkimisen aiheeksi, jonka toteutumista ja vahvistamista halutaan edistää. Lapsen kokemuksia osallisuudesta, sen toteutumista sekä aikuisen roolia lapsen osallisuuden mahdollistajana, on selvitetty esimerkiksi Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön VKK-Metron tekemässä Löytöretkellä osallisuuteen (2011)- julkaisussa. (Mäkitalo – Nevanen – Ojala – Tast – Venninen – Vilpas (toim.) 2011: 4.) Pelastakaa Lapset järjestön kehittämä lasten osallisuutta kuvaava, YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen perustuva ohjeistus tarjoaa puolestaan arviointivälineen sekä lapsia osallistavia toimintakäytäntöjä lasten parissa työskenteleville. Ohjeistus myös antaa kuvauksen siitä mitä lapsen osallisuus tarkoittaa. (Kauppinen ym. 2011.)

Yhteistyökumppanimme tässä opinnäytetyössä on Team Haloo, joka on viittomakielisen rap-artistin Signmarkin (Marko Vuoriheimo) kokoama ja luotsaama projektiryhmä. Team Haloon tavoitteena on päiväkodeissa varhaiskasvatusikäisten lasten oman ympäristönsä muokkaajina ja yhteisöllisen taiteen luojina toimiminen graffititaiteen sekä viittomakieli-

sen rapin keinoin. Team Haloon palloseinäprojektissa pyritään vaikuttamaan lasten osallisuuden toteutumiseen mikrotasolla. Projektin keskeisenä ajatuksena on vahvistaa jokaisen toimintaan osallistuvan lapsen kokemusta arvokkuudestaan ja hyväksytyksi tulemisestaan kulttuurisesti moninaisessa varhaiskasvatusympäristössä (Team Haloo 2104). Tarkoituksena on, että osallisuus tapahtuu lasten omassa elämässä ja lähiympäristössä. Näin pyritään antamaan lapsille konkreettisia kokemuksia mahdollisuuksista vaikuttaa heille läheisiin asioihin. Team Haloon projektissa tarjotaan lapselle mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua ympäristönsä muokkaamiseen, taata se tunne, että lapsi on saanut itsensä esille taiteen ja musiikin keinoin. (vrt. Turja 2012: 47.) Palloseinäprojektin laajempa tavoitteena on taiteen menetelmien ja yhteisöllisten kokemusten kautta lasten hyvinvoinnin, arvokkaan ihmisyyden ja kulttuurisensitiivisyyden kokemusten lisääminen (Team Haloo 2014). Mukana tässä palloseinäprojektissa ovat Team Haloon jäsenistä viittomakielinen rap-artisti Signmark sekä graffititaiteilija Hende (Pete Nieminen).

Tutkimusmenetelminämme olivat havainnointi ja teemoitettu ryhmähaastattelu. Haastatteluihin osallistui kahdesta päiväkodista yhteensä 18 lasta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten Team Haloo - palloseinäprojektin tavoitteet liittyen lasten osallisuuteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin oman ympäristönsä muokkaajina, toteutuivat lasten omasta näkökulmasta. Lasten kokemusten ja näkemysten esiin tuominen mahdollistavat Team Haloon toiminnan kehittämisen sen omien tavoitteiden suuntaisesti.

Toteutimme tutkimuksellisen opinnäytetyömme kolmessa palloseinäprojektin pilottivaiheen päiväkodissa Vantaan alueella, esikouluikäisten ryhmissä. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2012) todetaan lapsen tarvitsevan kokemuksia oman toiminnan vaikutuksista niin omaan kuin lapsiryhmän hyvinvointiin, jolloin osallisuudella on aidosti merkitystä. Lapsen osallisuus vaatii aikuisen heittäytymistä lasten maailmaan, kuulla lapsia ja olla yhdessä toteuttamassa lasten ideoita, ehdotuksia ja toiveita. Tällä tavoin kasvattaja osoittaa arvostusta lasta kohtaan ja vahvistaa hänen itsetuntoaan. Osallisuuden merkityksellisyys näkyy myös Vantaan varhaiskasvatuksen vuoden 2020 visiossa olla edelläkävijänä lasten hyvinvoinnin, oppimisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden rakentajana. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012).

Havainnointi- ja haastattelututkimuksen lisäksi toteutimme hankkeen ensimmäisillä kerroilla oman toiminnallisen osuutemme, joka sisälsi ryhmäleikkejä ja Team Haloon toimintaan liittyvän pienempiin ryhmiin jaon. Tavoitteinamme toiminnallisessa osuudessamme

oli aktivoida lapset Team Haloo projektin toimintaan, saada jokaisen lapsen ääni kuuluviin ja samalla tulla tutuksi lasten kanssa. Toimintamme perustui varhaiskasvatuksen toimintaa suuntaaviin tavoitteisiin ja kasvatuspäämääriin. Toimintaympäristönä toimivat ne puitteet, jotka päiväkodeissa on hankkeelle annettu. Toimintatuokiomme sisälsi kolme ryhmäleikkiä. Ensimmäinen harjoitus oli pieni muotoinen ”alkuverryttely”. Sen avulla halusimme saada lapset avoimiksi ja aktivoida heidät tulevaa toimintaa varten. Sen jälkeen toteutimme ryhmiin jaon, jotta toiminta pääsisi alkamaan kahdessa pajassa (viittomakielinen rap ja graffititaide). Ryhmät muodostuivat lapset tuntevien aikuisten tekemän jaon perusteella. Ryhmissä teimme tutustumiskierroksen ja lapset valitsivat projektia varten ryhmälleen nimen. Viimeisenä vedimme ryhmäleikin, jonka idea on samanlainen kuin tunnetussa väri - leikissä, jossa lapsen vastatessa kysymykseen kyllä, hän saa ottaa askelia eteen. Valmiiksi laaditut kysymykset liittyivät erilaisuuden voimavaraksi tunnistamiseen (Liite 3).

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä Team Haloon pilottihanke on käynnissä ensimmäistä kertaa ja ajatuksena on saada hankeen toimintaa eteenpäin pääkaupunkiseudulla. Tärkeää on siis huomata kehittämistarpeet sekä voimavarat hankkeen eteenpäin viemiseksi. Toimintaa voidaan saamiemme tulosten avulla muokata lapsilähtöisemmäksi ja näin tukea myös päiväkotien ajatusmallia lapsilähtöisemmästä toiminnasta. Myös muilla päiväkodeilla on mahdollisuus hyötyä tuloksista, sillä he saavat kehitettyä, osallisuutta tukevaa toimintaa. Tätä aihetta ei ole varsinaisessa muodossa ennen tutkittu, sillä Team Haloo järjestää tämän kaltaista toimintaa ensimmäistä kertaa päiväkotiympäristössä.

2 Team Haloo ja palloseinäprojekti

”Näe mitä kuulet – huuto erilaisuuden arvostamisen puolesta”, näillä sanoilla Team Haloo kertoo toiminnastaan Internet sivuillaan. Team Haloon tarkoituksena on saada nuoret arvostamaan erilaisuutta. Keskeisenä ideana heillä on antaa ääni nuorille niin, että he tulisivat kuulluksi yhteiskunnallisissa päättävissä elimissä asti. Samalla he haluavat saada jokaisen nuoren tuntemaan olevansa arvostettu osa yhteiskuntaa. Koko ”Näe mitä kuulet” konsepti perustuu tasa-arvon, yhtäläisyyden, syrjimättömyyden ja yhteisöllisyyden arvoille. Sen tarkoituksena on tuoda ihmiset yhteen väriin, kieleen, terveyteen, koulutukseen, uskontoon ja muihin seikkoihin katsomatta. (Teamhaloo.fi n.d.)

Team Haloon palloseinäprojektin tavoitteena on varhaiskasvatusikäisten, eli 5 – 6-vuotiaiden lasten hyvinvoinnin lisääminen, arvokkaan ihmisyyden sekä kulttuurisensitiivisyyden kokeminen taiteen menetelmien ja yhteisöllisten kokemusten kautta. Hankkeeseen osallistuvat lapset saavat mahdollisuuden oman varhaiskasvatusympäristönsä muokkaamiseen. Lapsille tarjoutuu tilaisuus vaikuttaa omaan oppimisympäristöönsä sekä saada esteettistä ymmärrystä. Pitkän aikavälin hyödyiksi hanke on asettanut syrjäytymisen ja eriarvoistumisen torjumisen. (Team Haloo 2014.)

Team Haloon palloseinäprojekti kohdistuu varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin ja sen lähtökohtana on ajatus kaikista varhaiskasvatuksen toimijoista kulttuurin muokkaajina ja oman elämänsä tekijöinä. Team Haloo näkee ihmisen tarvitsevan muita ihmisiä, niin lapsia kuin aikuisia hahmottaakseen täydemmin ja totuudenmukaisemmin ympäröivän ja arkeamme rikastuttavan todellisuuden. Varhaiskasvatus nähdään kustannustehokkaana kenttänä osallisuuteen, vastuulliseen kansalaisuuteen ja kulttuurienvälisyyteen kasvatamisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä. (Team Haloo 2014.)

Hankkeen toimintamenetelmiä ovat yhteisöllinen graffitimaalaus sekä viittomakielisen rap-kappaleen harjoittelu. Lapset harjoittelevat rap-musiikin viittomista, sekä suunnittelevat että spray – maalaavat graffitin heidän päiväkotinsa pihalla olevaan palloseinään. Toimintakokonaisuuksien jälkeen lasten viittomakielinen rap-esitys videoidaan lasten maalaaman palloseinän edessä. Kokonaisuus on kulttuurikasvatuksellista; toimintamenetelmä sisältää yhdessä olemista ja tekemistä, keskustelua sekä lasten ilmaisemaa ja luomaa taidetta. (Team Haloo 2014.)

Pilottihanke palloseinäprojektista toteutettiin keväällä 2014 huhtikuun ja toukokuun aikana kolmen päiväkodin kanssa. Jokaisessa päiväkodissa toimintaa toteutettiin kolmena kertana, joista ensimmäiset kaksi kertaa kestivät 1,5 tuntia, ja kolmas kerta, loppuhuipennus, 2 tuntia. Meidän tehtävämme ensimmäisellä kerralla oli toiminnan johdatteluun keskittyminen eli toteutimme oman toiminnallisen osuutemme (0,5h), sekä olimme mukana työpajojen alkaessa. Muilla kerroilla olimme mukana työpajojen, eli grafiittitaiteen sekä rapin työstämisvaiheissa.

2.1 Palloseinäprojekti esiopetusikäisten ryhmässä

Perinteisesti esiopetus on ollut sisäänrakennettuna päivähoitokasvatukseen ja sillä on tarkoitettu varhaiskasvatustieteessä kaikkea alle kouluikäisten kasvun, kehityksen ja oppimisen tietoista sekä tavoitteellista toimintaa. Hallinnollisesti esiopetus on uudistuksen myötä siirretty perusopetuslain alaisuuteen, mutta sisällöltään ja pedagogiikaltaan se on varhaiskasvatusta ja perustuu esiopetuksen perusteissa määriteltyihin esiopetuksen tehtäviin ja tavoitteisiin sekä varhaiskasvatustieteen rakentamaan oppimiskäsitykseen. Esiopetuksen ja perusopetuksen kokonaisuus muodostaa lapsen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. (Heikka – Hujala – Turja 2009: 13.)

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen, eettisesti hyväksyttävään ja vastuulliseen toimijaan, joka kykenee toimimaan yhdessä muiden kanssa. Esiopetuksessa pyritään vahvistamaan lapsen terveen itsetunnon rakentumista oppimiskokemusten kautta sekä tarjota lapselle mahdollisuus monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Tarkoituksena on myös rikastuttaa lapsen kokemusmaailmaa ja tarjota tutustumista uusiin asioihin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010.)

Päiväkotia varhaiskasvatusympäristönä on merkittävässä roolissa lapsen osallisuuden tukijana (Rasku-Puttonen 2006: 113). Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005) varhaiskasvatuksen tavoitteeksi on asetettu hyvinvoiva lapsi, joka kokee itsensä arvokkaaksi, tulee hyväksytyksi ja arvostetuksi omana itsenään. Kasvatuspäämääränä on lapsen asteittainen itsenäisyyden lisääminen, jonka kautta lapsi oppii edellytystensä mukaisesti huolehtimaan itsestään ja muista sekä tekemään omaa elämäänsä ja itseään koskevia päätöksiä. Lapsen itsenäistyminen huolehtivassa ja turvallisessa ympäristössä, turvallisten ja lapsen viesteille herkistyneiden kasvattajien parissa luo pohjan lapsen hyvinvoinnille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Esiopetuksen tavoitteissa korostuvat lapsen henkilökohtaiset kasvun ja kehityksen tavoitteet, sekä oppimaan oppimisen taidot, joiden pohjalta rakentuvat perusvalmiuksien ja -tietojen oppiminen eri alueilta (Heikka ym. 2009: 13). Erilaisuuden hyväksyminen, tasavertaisuus sekä muiden kanssa yhdessä toimiminen, oman kieli- ja kulttuuri-identiteetin muodostuminen ja itseilmaisun kykyjen vahvistuminen, ympäristötietoisuus ja –

vastuullisuuteen kasvaminen mainitaan yleisinä kasvun tavoitteina esiopetuksessa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010). Lapsen tulee saada säilyttää oppimisen ilo ja rohkeus kohdata uusia haasteita (Heikka ym. 2009: 13).

2.2 Luova itseilmaisu osana toimintaa

Lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen. Nämä lapselle ominaiset tavat toimia tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksessa, ja ne muodostavat tavan, jolla kasvattajayhteisö toimii lasten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 20.) Team Haloon palloseinäprojekti perustuu taiteenalueisiin liittyvään ilmaismiseen.

Taiteelliset kokemukset lapsille syntyvät niin musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa, kädentaitoja sekä kirjallisuutta vaalivassa ympäristössä. Taiteessa lapselle annetaan mahdollisuus kokea mielikuvitusmaailma, jonka sisällä kaikki on mahdollista. Taiteellisen tekemisen ja kokemisen kautta lapsi kehittyy omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Lapsi kokee taiteen kautta myös oppimiseen ja harjoitteluun liittyvää säännönmukaisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 23 - 24.)

Taiteellisessa toiminnassa kasvattajan tulee kunnioittaa lapsen persoonallisia valintoja ja havaintoja. Lapselle tulee antaa tilaa, aikaa ja rauhaa mielikuvitukselle ja luovuudelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 23 - 24.) Team Haloon projektiin liittyvässä lasten piirtämistehtävässä koko piirustusprosessiin tulee kiinnittää huomiota. Tuotosta tehdessä lapsi usein kertoo mitä teos kuvaa. Lapsi pyrkii taiteellisella toiminnallaan jakamaan omaa sisäistä maailmaansa muille, ja sen tukeminen on hyvin keskeinen osa Team Haloon toimintaa. Siksi onkin merkittävää muistaa, että piirustusprosessissa ei johdatella lasten piirustusten sisältöä, vaan annetaan heidän oikeasti ilmaista itseään. Pyrkimyksenä on siis synnyttää vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välille, jota määrittää lapsi. (vrt. Pääjoki 2012: 112.)

On myös tärkeää, että kasvattaja järjestää lapsille mahdollisuuksia omien taiteellisten tuotosten esittämiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 23 - 24.) Elämyksellisyys ja oppimisen ilo syntyvät kun lapsi saa käyttää luovuuttaan ja tutustua uusiin taiteen ilmaisun lajeihin (Heikka ym. 2009).

3 Osallisuus

Osallisuus- käsitteen määrittelemine voi vaihdella sen käyttöyhteydestä ja tarkastelutavasta riippuen. Prosessin pituus ja konteksti, missä lapsen osallisuuden tukemiseen halutaan vaikuttaa, ovat merkityksellisiä osallisuuden käsittelyn määrittelyssä. (Oranen 2007.) Myönteinen kokemus osallistumisesta, omaehtoinen osallistuminen toimintaan sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä sen eri osa-alueilla, ovat lapsen osallisuutta määritteleviä tekijöitä riippumatta siitä missä yhteydessä käsitettä käytetään (Turja 2012: 46 - 49). Mahdollisuus osallistua asioiden käsittelyyn itselle merkittävissä yhteisöissä on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä sekä ratkaiseva tekijä ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta (Lapsiasiainvaltuutettu 2009). Sosiaalisten taitojen sekä itseilmaisun valmiuksien vahvistumista voi saada lähes kaikissa sellaisissa yhteyksissä, joissa osallisuutta toteutetaan käytännössä (Oranen 2007: 11).

Osallisuuden tulisi olla äänen antamista myös sellaiselle yksilölle ja ihmisryhmälle, jotka normaalissa ympäristössä jäävät usein pelkästään toiminnan kohteiksi. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi lapset, vammaiset, vanhukset, köyhät tai lukutaidottomat. (Kauppinen ym. 2011: 11.)

3.1 Lasten osallisuus laissa ja sopimuksissa

Lapsen osallisuus on yksi merkittävimmistä teemoista Lapsen oikeuksien sopimuksessa ja vahvasti esillä Suomen lainsäädännössä. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus takaa lapsille oikeuden osallistua ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon kehitystään vastaavalla tavalla. (Brederode-Santos – Claeys – Fazah – Schneider – Szelenyi 2012: 21.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa lapseksi määritellään jokainen alle 18-vuotias henkilö, jolla on täydet ihmisoikeudet. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus sisältää 54 artiklaa, jotka voidaan jakaa kolmeen kategoriaan. Näitä ovat lapsen oikeus suojeluun (Protection), joka takaa lapsen turvallisuuden sekä kieltää väkivallan, hyväksikäytön ja laiminlyönnit. Lapsen oikeus omaan osuuteen yhteiskunnan voimavaroista (Provision), pitää sisällään oikeuden koulutukseen ja terveydenhoitoon. Oikeus osallistua (Participation) tunnustaa

lapsen jatkuvasti kehittyvät valmiudet päätöksentekoon sekä yhteyskunnalliseen osallistumiseen sen mukaan kun hän lähestyy täysi-ikäisyyttä (Brederode-Santos ym. 2012: 21).

Suomen lainsäädännössä lapsen asema ja oikeudet on huomioitu monelta osin. Perustuslaissa (731/1999) mainitaan ihmisten yhdenvertaisuudesta lain edessä muun muassa ikään tai alkuperään katsomatta (§ 6). Lisäksi säädetään lapsen oikeudesta tasa-arvoiseen kohteluun yksilöinä. Lapsen tulee saada myös vaikuttaa kehitystään vastaavasti itseään koskeviin asioihin. Jokaisella on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriperinnettään ja kieltään (§ 17). Perustuslain mukaan vastuu luonnosta, ympäristöstä ja sen kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan vastuulla on pyrkiä turvaamaan kaikille mahdollisuus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuuteen vaikuttaa oman elinympäristönsä päätöksentekoa koskien (§ 20). Lapsen huollon (§ 1) tarkoituksena on turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle hänen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee lisäksi turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välille. (Suomen perustuslaki 731/1999.)

Hyvä hoito, kasvatusta sekä lapsen iän ja kehitystason mukaisesti tarpeellinen valvonta ja huolenpito tulee turvata. Turvallisen ja virikkeellisen kasvu ympäristön tarjoaminen sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen tarjoaminen on pyrittävä lain mukaan antamaan. Lisäksi laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittää myös aikuisten vastuun kasvattaa lasta siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.)

Jokaisella lapsella on oikeus tuettuun varhaiskasvatukseen. Laki lasten päivähoidosta (36/1973) on asettanut päivähoidon tavoitteeksi tukea päivähoidossa olevien lasten kohteja heidän kasvatustehtävässään sekä yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Lisäksi päivähoidon tehtävänä on omalta osaltaan tarjota lapselle turvalliset, jatkuvat ja lämpimät ihmissuhteet. Päivähoidossa on tarjottava lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä suotuisa kasvu ympäristö lapsen lähtökohdat huomioon ottaen. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen, päivähoidon tulee edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa tulee kunnioittaa lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Lapsen kehitystä edistäessään päivähoidon tulee myös

tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen, rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (Laki lasten päivähoitolaista 36/1973: § 2.)

3.2 Osallistuminen ja osallisuus

Osallistuminen tarkoittaa sitä, että ollaan toiminnassa mukana jonkun toisen ehdoilla. Se on mukaan tulemistä valmiiksi suunniteltuun ja toteutettuun tilanteeseen tai toimintaan. Osallisuus taas on mukanaoloa ja vaikuttamista toiminnan tai tilanteen rakentumiseen ja suunnitteluun. Osallisuus ei välttämättä vaadi näkyvää toimintaa. Erona on myös se, että osallistumista pystytään mittaamaan, mutta osallisuutta ei. Ainoa tapa arvioida lasten osallisuutta on kuulemalla lasta. (Kauppinen ym. 2011: 11.)

Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmiset voivat vaikuttaa - ja tulevat kuulluksi heitä koskeviin asioihin. He suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat yhteisössä toimivia asioita. Osallisuus perustuu vapaaehtoisuuteen, mutta vanhemmat ovat kuitenkin ne, jotka mahdollistavat lasten osallisuuden. Osallistamisen käsite ilmenee usein osallisuuden yhteydessä. Osallistamisella kuitenkin tarkoitetaan esimerkiksi henkilökunnan tai tutkijan suuntaamia toimenpiteitä lapsiin tai vanhempiin, joilla heitä pyritään saattamaan osalliseksi. (Turja 2012: 47.)

3.3 Lapsen osallisuus

Lasten osallisuuden mahdollistaminen ja heidän toimijuuden korostaminen ovat kasvavia kiinnostuksenkohteita varhaiskasvatuksen kentällä tapahtuvassa työssä sekä varhaiskasvatukseen ja lapsuuteen liittyvissä tutkimuksissa. Ymmärrystä lasten paremmasta kuulluksi tulemisesta ja heidän vaikutusmahdollisuuksistaan sekä mahdollisuudesta oman lapsuutensa aktiiviseen rakentamiseen, on pyritty selvittämään erilaisten tutkimusten ja kokeilujen avulla (Turja 2010: 30 - 43).

Lapsella on luonnostaan halu olla osallisena vuorovaikutuksesta. Pienen lapsen osallisuus rakentuu osallistumisesta ikätovereidensa elämään ja ystävyysuhteiden kehittämisestä. (Venninen – Leinonen – Ojala 2010.) Lapsen tulee saada kokea hyväksytyksi ja kuulluksi tulemistä omassa ympäristössään ja hänelle tärkeässä yhteisössään, kuten päiväkotiyhteisössä (Lapsiasiavaltuutettu 2009). Vertaiskulttuuri on lapsen ensimmäinen

ympäristö osallisuudelle, jossa lapset sekä oppivat toisiltaan, että opettavat ikätovereita. Näin ollen vertaiskulttuuri luo perustan myös ryhmässä toimimiselle. (Stenvall – Seppälä 2008: 4.)

Myönteinen kokemus ja omaehtoinen osallistuminen toimintaan sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä eri osa-alueilla, ovat lapsen osallisuutta määritteleviä tekijöitä riippumatta siitä missä yhteydessä käsitettä käytetään (Turja 2012: 46 - 49). Lasten osallisuuden ei tulisi olla vain sitä, että kysytään lasten mielipiteitä asioihin. Lasten tulisi saada osallistua keskusteluun omasta lähtökohdastaan, eikä aikuisten kysymysten kautta. (Kauppinen ym. 2011: 6.)

Lyhyesti ilmaistuna osallisuus lapsia ajatellen tarkoittaa seuraavia asioita:

1. Heidän tulee saada osallistua omien kykyjensä ja kiinnostuksensa mukaisella tavalla, tasolla sekä tahdilla.
2. Lasten itseluottamusta vahvistetaan osallistavilla menetelmillä, jotta he kokisivat osallisuutta omassa lähiarjessaan.
3. Lasten tulisi saada olla mukana toimintaprosessi alusta lähtien. Heille olisi tärkeää tarjota mahdollisuuksia vaikuttaa toiminnan kaikissa vaiheissa.
4. Lasten osallisuuden tulee perustua vapaaehtoisuuteen, ja näin toiminnasta voi jäädä halutessaan pois milloin tahansa. Osallinen voi olla vaikka ei osallistuisikaan.

(Kauppinen ym. 2011: 8.)

3.4 Aikuinen lapsen osallisuuden mahdollistajana

Lasten osallisuus pohjautuu aikuisen lapsikäsitukseen ja arvoihin, ja on myös yhteiskunnallinen asia. Jotta aikuinen pystyy toimimaan lapsen osallisuuden mahdollistajana, hänen tulee huomioida lapsen persoonallisuus ja tausta. (Kauppinen ym. 2011: 9.)

Aikuinen mahdollistaa lapsen osallisuuden ottamalla lapset mukaan päätöksentekoon ja sitoutumalla sen tukemiseen. Kasvatusinstituutiossa aikuisen toiminta onkin lapsen osallisuuden mahdollisuuksia määrittelevä tekijä. (Venninen ym. 2010.) Osallisuuden mahdollistaminen lapsille on samalla luottamuksen osoitus heitä kohtaan (Turja 2012: 52). Palloseinäprojektin toiminnassakin luotetaan siihen, että lapset osaavat suunnitella omanlaisensa palloseinä – graffitin. Näin ollen lapsia myös kannustetaan kehittämään omaa osaamistaan ja annetaan mahdollisuus osoittaa kyvykkyyttään yhteisössä. Tästä

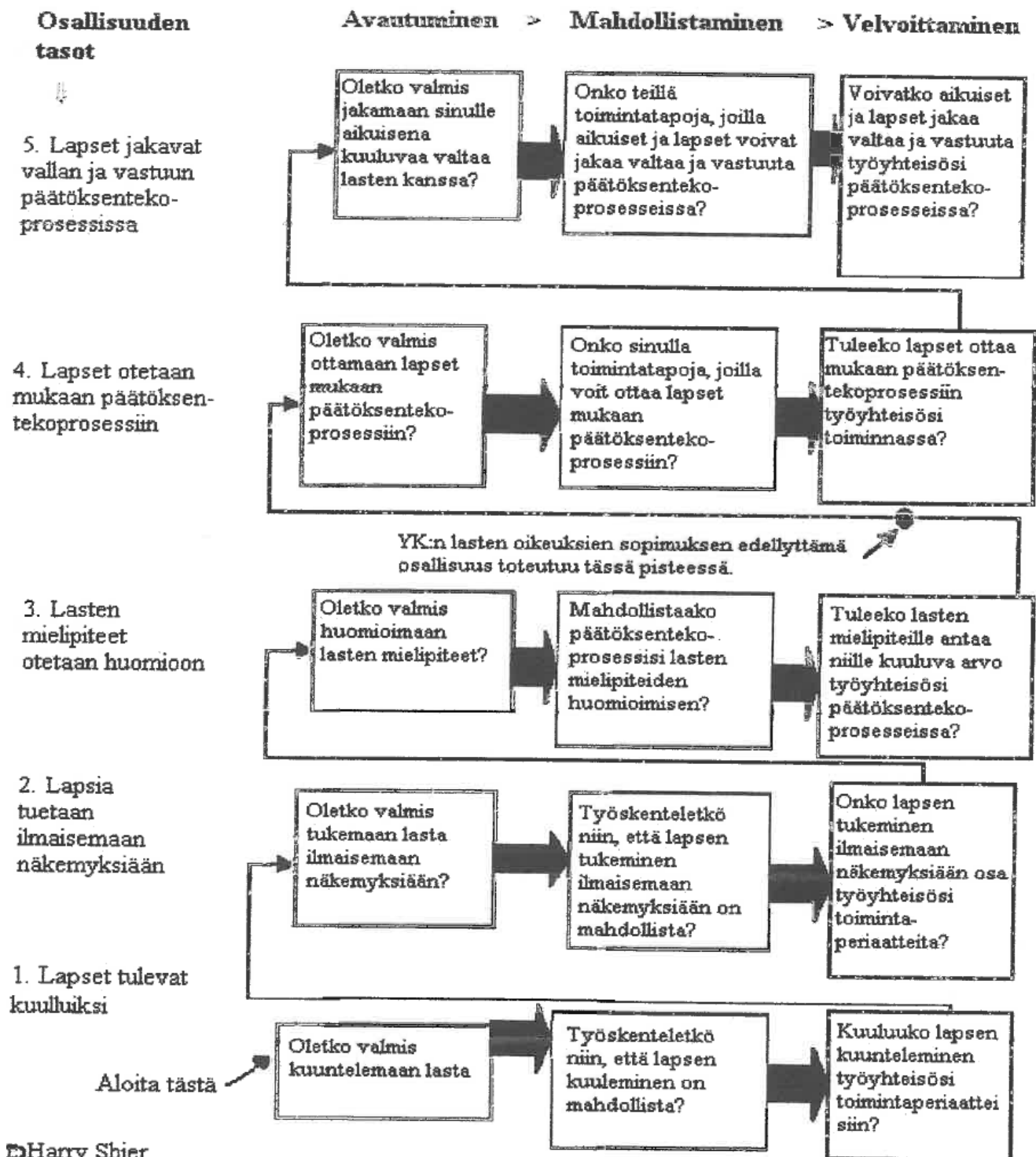
hyvänä esimerkkinä nousi se, että ensimmäisessä päiväkodissa ”valokeilaan” hyvien viittomataitojen ansiosta pääsi poika, joka useimmiten sai huomiota häiritsevällä käyttäytymisellään. Näin annettiin mahdollisuus myös hänen esitellä omia taitojaan. Vaikka edellä kuvattu tilanne ei ollut suunniteltua, se toimi hyvin ja jatkossa tällaista voisi viedä eteenpäin tiedustelemalla kuka lapsista kaipaasi hieman ”valokeilaan” nostamista.

3.5 Osallisuuden tasomalli Shierin mukaan

Näemme, että Team Haloon toiminnassa lasten osallisuuden pohtimisen ja edistämisen arviointivälineenä toimii Shierin rakentama tasomalli. Tasomallin avulla lasten kanssa työskentelevän on helppo pohtia ja arvioida toimintaansa lapsen osallisuuden kannalta merkityksellisten osatekijöiden kautta. Tasomalli mahdollistaa aikuisen oman toiminnan arvioimisen ja tarkastelemisen tarkoituksenmukaisesti kehittämistä tai muutosta kaipaavilla osa-alueilla. Malli toimii myös oppaana, joka monipuolistaa aikuisen, tässä tapauksessa Team Haloon toimijoiden näkemystä ja ymmärrystä siitä, mitkä eri tekijät aikuisen toiminnassa ja ajattelussa saattavat lapsen osallisuuteen vaikuttaa.

Shierin (2001) osallisuuden tasomalli tarkastelee osallisuutta lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen sekä lapsen toimintamahdollisuuksien kautta (Venninen ym. 2010). Tasomallissa on viisi tasoa, joiden kautta lasten osallisuuden toteutumista sekä aikuisen toiminnan vaikutuksia lapsen osallisuuden mahdollistajana voidaan tarkastella. Alun perin Harry Shier kehitti tasomallin tarkastelemaan kouluikäisten lasten osallisuutta ja sen toteutumista. Tasomalli on kuitenkin käyttökelpoinen suunnittelu- ja arviointityökaluna melkeinpä kaikissa tilanteissa, joissa aikuiset työskentelevät lasten parissa. (Shier 2006.) Tasomalli etenee vasemmalta oikealle, alkaen alimmalta tasolta. Jokaisen tason ensimmäinen kysymys koskee aikuisen halua toteuttaa lasten osallisuutta kulloinkin kyseessä olevalla tavalla. Toinen kysymys koskee lapsen osallisuuden mahdollisuutta konkreettisesti ja kolmas kysymys puolestaan herättelee miettimään onko jo olemassa valmiita osallisuutta mahdollistavia toimintatapoja ja ovatko lasten parissa työskentelevät aikuiset valmiita sitoutumaan niiden toteuttamiseen.

Harry Shier

Kuvio 1 - Osallisuuden tasomalli, Shier(2001). (Kuvatekstien käännös Jonna Leinonen)

Kuvio 1. Shierin osallisuuden tasomalli vuodelta 2001. (Venninen ym. 2010: 10)

Toisessa tasossa aikuinen toimii lasten omien mielipiteiden ilmaisemisen tukijana. Aikuisen asenne, rooli sekä resurssit, joiden puitteissa aikuinen toimii vaikuttavat lasten mahdollisuuksiin ilmaista omia mielipiteitään. (Shier 2006.)

Kolmas taso liittyy lasten mielipiteiden huomioimiseen. Aikuinen huomioi lapsen mielipiteet ja päättää siitä, miten toimintaa voidaan muuttaa lapsen toiveiden mukaisesti. Ryhmässä toimiessa ei kaikkia lasten toiveita voida toteuttaa. Olennaista kuitenkin on aikuisen tapa huomioida lasten ideat sekä käsitellä ja perustella lapsille aikuisen tekemät valinnat.

Neljännellä tasolla lapselle annetaan valtaa päätöksentekoprosessissa, jossa aikuinen kuitenkin kantaa vastuun tehdyistä päätöksistä. Tavoitteena tällä tasolla on myös lasten sitouttaminen toimintaan ja demokraattisesti sovittuihin päätöksiin ja toimintatapoihin.

Viides eli viimeinen taso koskee lasten päätöksentekoprosessiin osallistumisen ja sitoutumisen lisäksi heidän mukaansa ottamista vastuun kantamiseen. Aikuisen tehtävänä on tukea lapsia vastuun kantamisessa.

Vuorovaikutustilanteet saattavat sisältää useita eri osallisuuden tasoja, jolloin aikuisen herkkyyden ja ammattitaidon taso määrittävät sen kuinka lapsen osallisuuden mahdollisuus tulee huomioiduksi. (Venninen ym. 2010:11 - 12.)

3.6 Osallisuus Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2012) todetaan lapsen tarvitsevan kokemuksia oman toiminnan vaikutuksista niin omaan kuin lapsiryhmän hyvinvointiin, jolloin osallisuudella on aidosti merkitystä. Lapsen osallisuus vaatii aikuisen heittäytymistä lasten maailmaan, kuulla lapsia ja olla yhdessä toteuttamassa lasten ideoita, ehdotuksia ja toiveita. Tällä tavoin kasvattaja osoittaa arvostusta lasta kohtaan ja vahvistaa hänen itsetuntoaan. Osallisuuden merkityksellisyys näkyy myös Vantaan varhaiskasvatuksen vuoden 2020 visiossa olla edelläkävijänä lasten hyvinvoinnin, oppimisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden rakentajana. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

4 Monikulttuurisuus

Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä varhaiskasvatuksessa on kasvanut nopeasti, joten toiminnassakin tulee osata ottaa huomioon monikulttuurisuuden haasteet ja mahdollisuudet. Varhaiskasvatuksella on suuri painoarvo lapsen integroitumisessa yhteiskuntaan. Tässä tilanteessa meidän on hyvä puhua monikulttuurisista lapsista. Käsite on laajempi ja sisältää maahanmuuttajataustaisten lisäksi käsitteet monikielisestä ja – kulttuurillisesta lapsesta. Vaikka Suomessa on vielä muuhun Eurooppaan verrattuna vähän maahanmuuttajia, asuvat he selkeästi pääkaupunkiseudulla, ja usein myös tietyille asuma-alueille keskittyneinä. (Halme – Vataja 2011: 5 - 8.) Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaan monikulttuurisuus päiväkodeissa on tunnistettu ja se nähdään päiväkodin arkea rikastuttavana tekijänä ja mahdollisuutena oppia ymmärtämään elämän monimuotoisuutta. Päiväkodeissa toteutetaan pääkaupunkiseudun yhteisesti sovittua monikulttuurinen varhaiskasvatus-toimintamallia (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012: 16) Toisissa ryhmissä monikulttuurisuutta ei välttämättä esiinny ollenkaan, kun taas toisissa ryhmissä valtaosa lapsista voi olla monikulttuurisia. (Halme – Vataja 2011: 5 - 8.)

Yhdistyneiden Kansakuntien Lasten oikeuksien sopimuksessa sanotaan, että lapsilla on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja hyvään elämään, sekä niin ollen oikeus osallisuuteen (Halme – Vataja 2011: 9).

Lapsen identiteetti on vahvasti sidoksissa hänen kulttuuriinsa, ja siksi lapsen kulttuuria ja kieltä tulee arvostaa siinä missä lasta itseään. Meidän tulee muistaa, että vaikka lapsi ulkoisesti näyttääkin suomalaistaustaiselta, hän voi silti olla maahanmuuttajataustainen. Koska erilaisuus aiheuttaa yleensä vieraana ja uhkaavana pidetyn tilan, joka on vaaraksi itsetunnolle, tulee näihin lapsiin kiinnittää erityistä huomiota. Jokainen lapsi tulee kohdata tasa-arvoisesti niin, että lapsi pääsee yhtäläisesti osallistumaan toimintaan. (Halme – Vataja 2011: 11 - 12.)

Haasteena eri kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa saattaa olla oman kulttuurin vaikutusten tiedostaminen omaan käyttäytymiseen ja ajattelumaailmaan (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012: 15). Kulttuurien viestinnän tyyleissä saattaa ilmetä eroja, joka on myös tärkeä tiedostaa. Viestinnän tehokkuus määräytyy sen mukaan, miten toisen tavoitteet ymmärretään, sekä miten toisen viestejä tulkitaan. Toiminnassa tulee olla pohjalla aito halu ja kiinnostus vuorovaikutukseen yli kulttuurirajojen. Monesti saattaa

syntyä ristiriitoja, koska emme tunnista kommunikaatioeroja. Jopa kielellisen viestinnän tyyli vaihtelee kulttuureissa suorasta epäsuoraan. (Halme – Vataja 2011: 54.)

Ajattelemme, että myös Team Haloon toiminnassa tulee olla tarkkana lasten kanssa vuorovaikutuksessa oltaessa. Vaikka lasten vuorovaikutustaidot saattavat olla vielä kehitymässä, he ottavat vanhemmiltaan eli kotona vallitsevasta kulttuuristaan mallia miten toimia. Joissain tilanteissa täytyy olla tarkkana, ettemme tulkitse lapsen eleitä väärin. Esimerkiksi Halme ja Vataja (2011) tuo esille, että lapsen pelko saatetaan tulkita vihamielisyydeksi. Myös lasten mahdollisesti heikko suomenkielentaito tulee huomioida ja seurata, että kaikki lapset varmasti ymmärtävät mitä ollaan tekemässä. (Halme – Vataja 2011: 54.)

5 Toimijuus

Tahto toimia aktiivisesti ja kokea, sekä olla olemassa kutsutaan toimijuudeksi. Kyse on ihmisen toiminnasta ja käyttäytymisestä, niiden luonteesta ja merkityksestä siitä, että ihminen ei ole vain passiivinen olento vaan pikemminkin omalla toiminnallaan tapahtumiin vaikuttaja, toimija. (Lipponen – Kumpulainen – Hilppö 2013: 159 - 175.) Käsitteeseen liitetään yleensä termejä kuten aktiivisuus, osallisuus, vaikutus- ja valinnanmahdollisuus sekä vapaaehtoisuus. (Kumpulainen ym. 2010: 23.)

5.1 Toimijuuden merkitys

Ihminen on luonnostaan aktiivinen olento, joka osallistuu sekä toimii. Toimijuus voidaan nähdä inhimillisenä ominaisuutena, joka toteutuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa (Lipponen ym. 2013: 159 - 175). Osallistumisen kautta lapsetkaan eivät vain opi uusia taitoja, vaan he kehittävät samalla ymmärrystä omasta minästä. Käytännössä käsitys siitä kuka on ja samalla kuka on suhteessa toisiin, muokkautuu. Lasten käsitys siitä arvostetaanko heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään muodostuu. (Kumpulainen ym. 2010: 23.)

Toimijuutta pidetään itsearvoisen tärkeänä osana ihmisen elämää. Se luo ihmisille tunnetta siitä, että omiin ja yhteisiin asioihin voi ja kannattaa yrittää vaikuttaa. Lapsen elämässä toimijuus on myös tärkeä asia, sillä jatkuvasti muuttuvat toimintaympäristöt (esim. koulu ja harrastukset) luovat toimijuuden ylläpitämiselle haasteita. (Kumpulainen

ym. 2010: 25 - 26.) Eri ympäristöt ja yhteisöt voivat sisältää lapsen toimijuuden kannalta ristiriitaisia vaatimuksia ja mahdollisuuksia (Lipponen ym. 2013: 159 - 175).

Ihmistä tulee kohdella aktiivisena toimijana eikä vain kasvatuksen kohteena. Mahdollisuus tehdä päätöksiä, sekä nähdä niiden tulos omassa ja muiden elämässä, on toimijuuden kehittymiselle tärkeää. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota siihen, että lasten ideat otetaan huomioon. Vastuullisuuden kehittämiseksi hyvä keino on se, että lapset otetaan mukaan toimintaan jo suunnittelun ajaksi. Tässä tulee myös kyetä erottamaan, onko kyseessä näennäinen eli normatiivinen toimijuus vai aito toimijuus. Normatiivinen toimijuus on sellaista, joka noudattaa tiettyjä normeja. Lapset yleensä ajautuvat normatiivisen toimijuuteen, sillä he tekevät aloitteita asioista jotka tietävät olevan sallittuja. (Kumpulainen ym. 2010: 27 - 28.) Kokemus ja käsitys itsestä toimijana vaikuttavat siihen miten ihminen toimii erilaisissa tilanteissa. Kokemus toimijuudesta on yksilön identiteetin, eli sen kannalta kuka yksilö kokee olevansa, keneksi ja millaiseksi hän haluaa tulla, merkittävä tekijä (Lipponen ym. 2013: 159 - 175).

5.2 Toimijuuden ilmeneminen projektissa

Team Haloon tavoitteena on, toimintansa kautta tarjota lapsille vahva kulttuurinen kokemus, jossa he ovat itse osallisina ja keskeisinä toimijoina (Team Haloo 2014). Team Haloo projektiin osallistuvilla lapsilla on esikouluiän takia tulossa muutoksia elämässään, sillä he siirtyvät kouluun. Toimijuuden pysyvyys on haaste lapsen elämässä ja on tärkeää harjoitella toimijuuden sisällä olevia tekijöitä pienissäkin asioissa. Projektin tavoitteena olikin antaa lapsille kokemus siitä, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan ympäristöönsä (Team Haloo 2014).

Palloseinäprojektissa ideana on rikkoa jo valmiiksi normeja, sillä lapset eivät usko, että palloseinään maalaaminen olisi sallittua. Toiminta ja sen suunnittelu on kuitenkin aikuisesta lähtöisin ja ideaalista toimijuuden kehittämisen kannalta olisi se, että lapset uskaltaisivat maalata seinään kuvia, joita oikeasti itse haluavat. Viittomisen kannalta toimijuuden tukemiseksi kannattavinta olisi toimia niin, että lapset saisivat itse päättää mitä haluavat räpätä viittoen.

Toimijuuden toteutuminen ja toteuttaminen edellyttävät useimmiten erilaisten materiaalien ja kielellisten välineiden eli artefaktien käyttöä. (Lipponen ym. 2013: 159 - 175.)

Team Haloon toiminnassa välineinä ovat viittomat, niiden merkitysten ymmärtäminen sekä opetteleminen, lasten piirustukset, palloseinä ja spraymaalit. Keskusteleva kulttuuri lasten ja aikuisten välillä projektin koko toiminnassa tuki myös toimijuuden toteutumista.

6 Tutkimusmenetelmät ja toimintasuunnitelma

Tässä opinnäytetyössämme hyödynnämme laadullisia eli kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus tehdään usein pienestä otannasta niin, että saadut tulokset voitaisiin analysoida mahdollisimman perusteellisesti. Näin ollen kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä luomaan tilastollisia yleistyksiä, vaan pikemminkin kuvaamaan jotain toimintaa ja antamaan siitä teoreettisesti mielekäs tulkinta. Kvalitatiivisen tutkimuksen teossa tarvitaan kahdenlaisia teorioita, taustateorioita, joita vasten aineistoa tarkastellaan, sekä tutkijan valitsemia tulkintateorioita. Tulkintateoriat ohjaavat tutkijan valintoja ja sitä mitä hän aineistosta etsii. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista on hypoteesittomuus, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkijalla ei ole selviä ennako-oletuksia tutkimuskohteestaan tai – tuloksista. Laadullista analyysia tehdessään tutkijan tulisi voida oppia jotain uutta tutkimuksensa kuluessa sekä löytää uusia näkökulmia saamistaan tutkimustuloksista. Kenttätyöskentelyn kautta tutkijalla on myös mahdollisuus päästä tahottomallaan tavalla kosketuksiin tutkittavien kanssa. Voidaan puhua myös pyrkimyksestä tavoittaa tutkittavien näkökulma. Tärkeää on pyrkiä objektiivisuuteen, siihen että tutkija ei sekoita omia asenteitaan tai arvostuksiaan tutkimuskohteeseensa. (Eskola – Suoranta 2008.)

6.1 Havainnointi

Havainnointi sopii hyvin toimintaan, jossa tutkitaan yksittäisen ihmisen toimintaa ja hänen vuorovaikutustaan toisten ihmisten kanssa (Vilkka 2006: 38). Tutkimushavaintoja voidaan tehdä esimerkiksi tilanteista, tapahtumista, ihmisen puheesta tai käyttäytymisestä (eleet, ilmeet, asennot) (Vilkka 2006: 22). Omassa havainnoinnissamme keskityimme havainnoimaan Team Haloon jäsenten, Henden ja Sigmarkin toimintaa ja sen vaikutuksia liittyen osallisuuteen ja toimijuuteen lasten kanssa, lasten lähtökohdista. Samalla peilasimme sitä lasten olemiseen ja toimimiseen palloseinäprojektin toiminnassa.

Havainnointi sopii hyvin etukäteen melko tuntemattomien ongelmien tutkimiseen. (Törönen 1999: 221). Tästä syystä havainnoinnin käyttäminen tutkimuksen teossa tuntui

luontevalta tavalta. Erittelimme havaintomuistiinpanojamme lasten kommenttien, toiminnan ja osallistumisen mukaan. Näkökulmanamme havainnoinnissa olivat opinnäytetyömme aiheen mukaisesti lasten osallisuus ja sen mahdollistuminen Team Haloo- projektin toiminnassa.

Havainnointi on tieteellisen tutkimuksen perusmetodi. Se on tietoista toiminnan tarkkailemista, ja sillä voidaan saada tietoa esimerkiksi siitä, toimivatko ihmiset sanomallaan tavalla. Teimme havaintomme toiminnassa, sen luonnollisessa ympäristössä, sillä on tärkeää että havainnot tehdään siinä asiansynteudessa, jossa ne ilmenevät. (ks. Vilkkä 2006: 37.) Tilanneotannassamme havainnoinnin kohteena oli koko ryhmä (ks. Niiranen 1999: 244).

Havainnointi voidaan jakaa piilohavainnointiin, osallistuvaan havainnointiin, havainnointiin ilman osallistumista sekä osallistavaan havainnointiin (Tuomi - Sarajärvi 2009: 81). Toteutimme havainnointimme aktivoivaa osallistuvaa havainnointia eli toimintatutkimusta sivuten. Pyrkimyksenä tässä ei varsinaisesti ollut muuttaa tutkimuskohdetta kuten toimintatutkimuksessa, vaan antaa Team Haloolle materiaalia itse toteuttaa muutos. Tutkimuksemme tavoitteena on synnyttää tutkimuskohteessamme eli Team Haloossa ja sen järjestämässä palloseinä -projektissa liikettä ja ohjata heitä muokkaamaan toimintaansa tarpeen mukaan toimivammaksi kokonaisuudeksi. Toimintatutkimuksemme toteutettiin muutoksen tilassa pilottivaiheessa, jonka aikana projekti pyritään muokkaamaan tavoitteet saavuttavaksi. (ks. Vilkkä 2006: 46 - 47.)

Opinnäytetyömme on kokonaisuudessaan tutkimuksellinen opinnäytetyö, joka sisältää toiminnallisen osion, eikä sitä tule sekoittaa varsinaisessa merkityksessään toimintatutkimukseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että pyrimme kehittämään jotain toiminnallista osaa samalla toimimalla itse mukana. Suurin tavoitteemme itsellemme on ammatillisen tiedon ja taidon kehittäminen. Työssämme ei käydä ammatillista keskustelua, eikä mukana ole jo valmista ammattikuntaa osallistuvien päiväkotien henkilökunnan muutamia huomioita lukuun ottamatta. (ks. Vilkkä 2006: 76 - 77.)

Koska meillä oli toiminnassa oma roolimme ja teimme sen avulla havaintoja vuorovaikutuksessa tutkittaviin lapsiin, oli havainnointitapamme selkeästi osallistuvaa havainnointia. Tämä metodi on hyvä juuri ajattelu- ja toimintatapoja kehitettäessä. Tärkeää osallistuvan havainnoinnin käyttämisessä tutkimusaineiston keräämiseen on se, että meillä on tutkittavasta yhteisöstä ennestään tietoa, kuten meillä oli lapsiryhmästä ylipäättään. Osallistuvan havainnoinnin avulla saadaan tietoa siitä, miten toiminta sujuu ja miten se voidaan muuttaa.

listuvan havainnoinnin käyttämiseen liittyy hankaluuksia, jotka tulee selvittää itselle ennen metodin käyttöönottoa. Tutkittavaan yhteisöön sisälle pääsemistä pidetään edellytyksenä tämän toimimiselle. (Vilkkä 2005: 119 - 122.) Me emme ole ennestään Team Haloon jäseniä, joten tämä piti ottaa huomioon havainnoidessamme.

Osallistuvassa havainnoinnissa hyvänä puolena meille oli se, että emme luoneet tutkimustilannetta. Saimme tällöin havainnoida autenttisessa tilanteessa. Kuitenkin, koska havainnot pystytään kirjoittamaan osallistumisen takia muistiin vasta myöhemmässä vaiheessa, oli se tässä vaarana aineiston luotettavuuden kannalta. (ks. Uusitalo 1999: 90.)

Havainnoimme päiväkodeissa projektin rytmissä ja olimme paikalla Team Haloon toiminnan aikana. Aloitimme osallistuvan havainnointimme projektin alkaessa ja havainnoimme koko palloseinäprojektin pilottivaiheen ajan jokaisella päiväkotikäynnillä sen mukaan mikä oli tilanteeseen sopivaa ja miten osallistuimme itse toimintaan. Ensimmäisillä kerroilla havaintojen tekeminen alkoi oman veto-osuutemme jälkeen. Kirjoitimme muistiinpanoja havainnoidessamme, sen antavien mahdollisuuksien mukaan, sekä tilanteiden jälkeen. Muistiinpanoihimme kirjasimme havaintojamme monipuolisesti erilaisista tilanteista, lasten kommentteista, vaikutusmahdollisuuksista ja toiminnasta, jota lapset ja Team Haloon väki tekivät yhdessä.

6.2 Teemahaastattelu

Palasimme viimeisen päiväkotikäynnin jälkeen viikon sisällä kahteen ensimmäiseen päiväkotiryhmään, jossa toimintaa toteutettiin. Haastattelimme lapsia heidän kokemuksistaan Team Haloon toiminnasta. Näkökulmana haastattelussamme oli lasten oma kokemus osallisuuden toteutumisesta hankkeessa. Päätimme olla palaamatta viimeiseen päiväkotiin, sillä viimeisen käynnin ajankohta 23.5 ajoittui niin loppukevääseen, että päiväkotien esikouluryhmät alkoivat jäädä kesälomille. Lisäksi viimeisen päiväkodin toiminnassa oli selkeitä eroavaisuuksia kahteen ensimmäiseen. Viimeisessä päiväkodissa toisella kerralla Signmark unohti saapua paikalle, joten rap – osuus oli suppeampi. Kyseisestä päiväkodista puuttui myös palloseinä, joka loi omat haasteensa graffiti-osuuden toteuttamiselle. Graffitimaalaus saatiin kuitenkin tehtyä vanerille, joka kiinnitettiin seinään. Nopeat toimintaa muokkaavat päätökset aiheuttivat selvästi lapsillekin hämmennystä, ja se olisi voinut vääristää haastattelun tuloksia. Jatkossa tulisikin mielestämme kiinnittää huomiota aikataulutukseen sekä päiväkotien selkeään tiedottamiseen tarvittavista resursseista tai niiden järjestämisestä.

Teemahaastattelu, jota kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, on yleisimmin käytetty tutkimushaastattelun muoto (Vilkkä 2005: 101 - 102). Teemoiksi jaettu ryhmähaastattelu on haastattelun muoto, jossa haastattelun aiheet ja teemat päätetään etukäteen, mutta varsinaisten kysymysten muodot ja tarkempi järjestys muokataan tilanteen mukaan. Teemahaastattelussa haastattelun teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen, eli siihen mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään. Kysymykset eivät voi siis liittyä mihin tahansa asiaan, vaan niiden avulla pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen, ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 75.)

Päätimme kuitenkin tehdä rungon kysymyksistä, jotta muistamme minkälaisia asioita haluamme saada tietää lapsilta. Oman kokemuksemme pohjalta lapset ovat tarkkoja, joskus toiminnassaan arvaamattomia ja myös aistivat nopeasti aikuisten huolimattoman valmistautumisen ohjattavissa tuokioissa. Siksi halusimmekin luoda pohjan, jonka kautta oli helpompi lähestyä ja rakentaa haastattelutilanne (Liite 4).

Valitsimme toteutettavaksemme ryhmähaastattelun siksi, että lapset ovat tottuneet siihen, että aikuiset eivät haastattele heitä yksilöllisesti. Etenkin vieraan tutkijan kanssa haastattelemisen voi olla pelottavaa lapsille. (ks. Helavirta 2007: 631.) Ryhmähaastattelu on lisäksi käyttökelpoinen tilanteissa, joissa haastateltavien voidaan ennakoida arastelevan haastattelutilannetta (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 210). Päiväkotikäisiä haastateltaessa paikalla on hyvä olla lapsille tuttu aikuinen turvallisuuden tunteen luomiseksi (Ojala 2011: 22). Pyysimmekin yhtä toiminnan aikana mukana olleista päiväkodin henkilökunnan jäsenistä olemaan mukana haastattelun aikana.

Ryhmähaastattelu on myös lapsille luonteva tilanne, sillä lapset toimivat usein kaveriryhmissä. Tilanteessa lapselle annetaan mahdollisuus valita osallisuuden asteensa. Haastattelijoina meidän tulee kuitenkin huolehtia siitä, että kaikki lapset saavat äänensä kuuluviin (ks. Helavirta 2007: 631). Haastattelutilanteelle tulee valita paikka huomioiden haastateltavien näkökulmia, sillä haastattelu on moninaisten sosiaalisten tekijöiden määrittämä vuorovaikutustilanne (Eskola – Vastamäki 2010: 29).

Haastattelun toteutuspaikaksi valikoitui kummassakin päiväkodissa ne tilat, joissa palloseinäprojekti aloitettiin. Tilat olivat lapsille tutut ja turvalliset, jossa lasten oli helppo palata muistelevaan osittain siellä tapahtunutta toimintaa.

Lasten ja aikuisen vuorovaikutusta ja osallisuutta voidaan tukea siten, että toiminnan dokumentointia tehdään avoimesti lasten nähden ja, että dokumenteista (esim. kuvista) keskustellaan lasten kanssa (Kauppinen ym. 2011: 62). Näytimmekin ennen haastattelua toiminnasta otettuja kuvia luodaksemme vuorovaikutuksellisen suhteen lapsiin. Tarkoituksena tässä oli myös palauttaa mieleen, mitä olimme tehneet ja orientoitua tunnelmaan. Lapset olivat selvästi innostuneita itsensä näkemisestä kuvissa ja videoista, ja se varmasti edisti haastattelun antia.

6.3 Haastattelunrunko

Lasten kanssa työskentelystä kokemuksemme pohjalta päädyimme ratkaisuun, jossa haastattelemme 18 lasta hankkeeseen osallistuneista kolmesta päiväkotien esikouluryhmistä. Haastateltavien valitsemiseen päätimme käyttää hyväksi lasten kanssa työskentelevien aikuisten lapsituntemusta. Haastateltaviksi olisi hyvä valikoitua ne lapset, jotka täyttävät tutkimukselliset kriteerit puhetaitoisista ja rohkeista haastateltavista, jotka puhuvat muidenkin lasten puolesta (Aarnos 2010: 175 - 177).

Vaarana aikuisten laatimissa kysymyksissä on se, että lapset saattavat usein vastata niihin, kuten uskovat aikuisen haluavan. Se miten ja mitä kysytään vaikuttaa lasten kanssa usein siihen millaista tietoa saadaan. (Kauppinen ym. 2011: 11.) Näin ollen kysymystenasettelu on olennainen osa haastattelua. Meidän tulee huomioida kysymysten kieli lapsille ymmärrettävään muotoon. Meidän tulee antaa tilaa ennakoimattomille vastauksille ja pystyä tarttumaan niihin jatkokysymyksiä varten. Haasteeksi voi tulla lapsille ominainen taito tuottaa vastauksia asioista toiseen eksyen, joten osaan kysymyksistä saattaa jäädä vastaukset saamattakin. (ks. Helavirta 2007: 632 - 633.)

Haastattelun aluksi kerroimme lapsille mitä olemme tulleet tekemään ja miksi. Valitsimme käytettäväksi metodiksi hymynaamat. Ideanamme oli, että esitämme lapsille väitteitä liittyen osallisuuteen ja vaikuttamiseen Team Haloo hankkeessa. Lapset saivat siirtä hymyilevän (suupielet ylöspäin), neutraalin (suu vaakaviivana) tai surullisen (suupielet alaspäin) naaman akselille omien tuntemustensa mukaan. Hymyilevä naama kuvaa samaa mieltä väittämien kanssa olemista, neutraali puolestaan kuvaa että ei ole varma tai ei ole selvää mielipidettä asiasta. Surullinen hymynaama kuvaa eri mieltä olemista.

Valitsimme muutaman lapsen jokaisen väitteen kohdalla, jotka saivat kertoa perustelun omalle sijainnilleen. Tämän jälkeen keskustelimme vapaasti aiheesta niin että lapset pystyivät osallistumaan keskusteluun heille ominaisella tavalla. Pyrkimyksenämme oli yhdessä lasten kanssa pohtia teemojamme toiminnallisen harjoituksen avulla, jossa jokainen pääsi osallistumaan. (ks. Nerelli n.d.) Käytimme aikaa toiminnalliseen teema-haastatteluunme noin 45 minuuttia. Tarkoituksenamme ei ollut takertua yksittäisiin kysymyksiin, vaan tehdä haastattelusta lapsille luonteva ja sellainen, jossa käymme läpi kaikki valitsemamme teemat.

6.4 Haastatteluaineiston käsittely ja analysointi

Videoimme haastattelutilanteet päiväkodissa omaan käyttöömme. Ensimmäiseksi litteroimme saadun aineiston, eli kirjoitimme sen tekstiksi sanasta sanaan. Tärkeää aineistomme litteroinnissa oli juuri sanatarkasti litteroiminen, koska asian ydin oli lasten kerroksissa.

Tietoja käsitellessä on tärkeää muistaa luottamuksellisuus ja anonymiteetin säilyminen. Täytyy olla tarkkana, että ei lupaa liian suurta anonymiteettiä jota on myöhemmin mahdollonta ylläpitää. (Eskola – Suoranta 2008: 57.) Litteroituamme aineistoin päätimmekin säilyttää sitä salasanan takana omalla tietokoneella, jotta lasten anonymiteetti säilyisi. Tärkeää oli myös se, että emme kertoneet yksittäisistä lapsista enempää, kuin tarvittaessa lapsen sukupuolen. Päiväkotien nimet jäivät myös pois tutkimuksestamme.

Haastatteluaineiston analyysissä käytimme kolmen vaiheen menetelmää. Aineisto puretaan, koodataan ja lopuksi analysoidaan. Aineiston järjestelemissä vaiheessa, joka tehdään aineiston litteroimisen jälkeen, on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että ei eksy tutkijalle tyypillisiin harharetkiin. Aineistoa on useassa tilanteessa paljon ja sen läpikäyminen voi olla hyvin puuduttavaa. Kuva, joka meille syntyy saadusta aineistosta, voi olla hyvin epäjärjestelmällistä. Asteittain eteneminen vähentää harharetkiä. (Eskola – Suoranta 2008: 150 - 152.) Oma haastattelumme oli teemahaastattelu, joten teemat muodostivat jo aineiston sisälle jäsenyyksen. Tästä oli helppoa lähteä analyysissä eteenpäin.

Koodausvaiheen toteutuminen tapahtui siten, että lähdimme liikkeelle ilman teoreettisia etukäteisolehtamuksia. Tällöin meillä jo olleet oletukset ja tieto jätettiin sivuun, sen ei annettu häiritä aineistosta itsestään nousevia teemoja. Kuten aiemmin sanoimme, teemahaastattelun runko on myös tässä koodauksessa oiva apuväline. Laadimme siis tässä

kohdassa aineistosta selkeän taulukon, joka on alla osana saamiamme tuloksia. (vrt. Eskola – Suoranta 2008: 153.)

Vaikein vaihe aineiston käsittelyssä on analysointi. Analysointimenetelmiä on monenlaisia ja niitä kehitellään jatkuvasti uusia. Aineiston analyysissä voi myös halutessaan soveltaa kvantifioimista eli määrällistä analyysia. Voi esimerkiksi eritellä taulukoina ja lukuina aineistosta nousevia asioita, kuten itse teimme. (Eskola - Suoranta 2008: 161 - 166.)

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston koko perustuu harkinnanvaisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Yleensä tutkimus perustuu pieneen tapausmäärään. Tarkoituksena ei ole pyrkiä tilastollisiin ylistyksiin, vaan tapauskohtaiseen kuvaukseen. Tutkimusmenetelmille ei ole selkeää kaavaa. Menetelmät ja lähestymistapa on hyvä valita tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. (Eskola – Suoranta 2008: 61 – 62.) Valitsimme osallistujiksi kahdesta päiväkodista lapsia yhteensä 18, sillä mielestämme liian suuri otos lapsia olisi hankaloittanut haastattelujen toteutusta. Esikouluryhmien aikuiset valitsivat haastatteluun osallistuneet lapset sillä perusteella, ketkä lapsista olisivat halukkaita ja sanavalmiita kertomaan meille kokemuksistaan.

6.5 Oman toiminnan suunnitelma projektissa

Suunnitelmallisuus on kaikessa ohjaustyössä keskeinen lähtökohta. Hyvin tehdyn suunnitelman avulla on helpompaa lähteä toteuttamaan toimintaa. Myös aikataulun kannalta on tärkeää suunnitella toiminta. Ohjaustilanteet etenevät harvoin täysin etukäteen suunnitellun mukaisesti. Suunnitelmallisuus ei kuitenkaan poista tarvetta tilannetajuun sekä nopeaan reagointiin. (Kalliola – Kurki – Salmi – Tamminen-Vesterbacka 2010: 83.)

Suunnitelmassa kannattaa selventää seuraavat asiat: mitä, miksi, miten ja kenelle. Myös riskitilanteita tulee ennakoida suunnitelmassa. Lisäksi tärkeitä asioita huomioida ovat: taustatiedot ohjattavista, toiminnan tavoitteet, välineet, turvallisuuskysymysten huomiointi sekä mahdollisen varasuunnitelman laatiminen. (ks. Kalliola ym. 2010: 84 - 87.)

Ryhmänä toimi kolme erikokoista esikouluikäisten päiväkotiryhmää, eli 5-6-vuotiaita, ryhmäkooltaan 21 - 26. Aikaa toimintamme toteuttamiseen meillä oli puolituntia, heti aamupalan jälkeen kello yhdeksän. Ajallisesti on hyvä ennakoida se, että lapset saattavat olla

vireystilaltaan väsyneitä heti aamusta, varsinkin juuri aamupalalta. Toteutimme toiminnan päiväkodista riippuen, joko liikuntatilassa tai ryhmän omissa tiloissa.

Toiminnan tavoitteena oli johdatella lapset Team Haloo- hankkeen aiheeseen, jossa taiteen ja yhteisöllisyyden kokemisen kautta lisätään lasten hyvinvointia, kokemuksia arvokkaasta ihmisyydestä sekä kulttuurisensitiivisyydestä. Tavoitteenamme oli saada lapsi tuntemaan osallisuutta toiminnassa. Lapsen äänen kuulluksi tuleminen, mahdollisuus itsensä ilmaisuun, omien mielipiteiden ja näkemysten esille tuominen ovat osallisuuden elementtejä. Osallisuus on samalla tunne siitä, että lapsi kuuluu yhteisöön ja tuntee oman paikkansa siinä. (Kaskela – Kronqvist 2012: 19 - 21.) Näitä osallisuuden elementtejä pyrimmekin tuomaan esille toimintamme kautta.

Varhaisvastuksen päämääriä ovat henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toisten huomioon ottaminen ja itsenäisyyden lisääminen (Stakes 2005: 13). Käytännössä kannustimme lasta toimimaan omana persoonanaan ryhmässä samalla kun hän antaa mahdollisuuden myös muille toimia niin.

Ennen ryhmiin jakoa toteutimme lasten kanssa liikunnallisen ”alkuverryttelyn”, jonka avulla lapset saivat purkaa jännitystään ja saivat mukavan kokemuksen yhteisestä leikistä. Liikkuminen on leikkimisen, tutkimisen ja taiteen tekemisen ohella lapselle ominainen tapa toimia ja ajatella. Liikkumisella on varhaiskasvatuksessa monia merkittäviä rooleja ja liikkuminen on luonnollinen osa lapsen arkea. Liikunta kehittää lapsen motorisia taitoja ja sen avulla voi lapsi oppia muun muassa käsitteitä, kieltä ja matematiikkaa. Liikkumaan oppimiseen liittyy myös oman kehon tuntemus, perusliikkeiden ja minäkuvan kehittyminen. Oman kehon tuntemus ja matemaattinen ulottuvuus toteutuvat lapsille ohjaamassamme alkutuokiossa. (Heikka ym. 2009.)

Tämän jälkeen jaoimme lapset kahteen ryhmään, sillä toiset pääsivät aluksi työstämään graffititaidetta, ja toiset tutustuivat viittomakieliseen rap-kappaleeseen. Otimme jo etukäteen yhteyttä esikoululaisten opettajiin, ja pyysimme heitä jakamaan lapset ryhmiin. Halusimme luoda lapsille hyvän ja turvallisen ilmapiirin ryhmässään toimimiselle. Tässä meitä helpotti se, että ryhmäytyminen koko esikouluryhmän kesken oli jo tapahtunut, sillä he ovat työskennelleet yhdessä jo melkein vuoden. (vrt. Kalliola ym. 2010: 112 - 113.) Meidän tuli luoda ryhmä, joka ei välttämättä ollut rauhallinen, vaan toimiva ja osallisuutta tukeva ryhmä. Ryhmäjaossa tavoitteena oli huomioida jokaisen lapsen kaverisuhteet, sillä jokainen lapsi tarvitsee positiivisia kokemuksia ryhmän jäsenenä toimimisessa.

Opettajan tehtävänä onkin arvioida, miten vuorovaikutus toteutuu ryhmän jäsenten kesken ja kannustaako se osallistumaan toimintaan. (vrt. Alijoki – Pihlaja 2012: 270.) Lähtökohtana oli samalla luoda turvallinen ryhmä, jossa lapsi uskaltaa ilmaista mielipiteitään, yrittää ja myös erehtyä (ks. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2012).

Jaoimme lapset kahteen ryhmään, oranssiin ja vaaleansiniseen. Ryhmiin jakoon varasimme aikaa 10 minuuttia. Tarkoituksena oli löytää lattialle asetetuista nimilapuista se, jossa on lapsen oma nimi. Meidän tuli tässä ottaa huomioon se osaavatko kaikki lapset lukea ja auttaa heitä tarpeen mukaan niin, että kaikki kokisivat onnistumisen tunteen ja löytäisivät oman nimilappunsa lattialta.

Pelkkien värien mukaan jakaminen toi lapsille mahdollisuuden ideoida ryhmälleen sitä kuvaavan nimen. Nimet saivat olla sellaisia kuin lapset itse halusivat. Nimen valitseminen tapahtui meidän ohjauksessa ja sai kestää maksimissaan viisi minuuttia. Kirjoitimme ryhmien valitsemat nimet isoille kartongeille ja samaan kartonkiin laitoimme myös ryhmän jäsenten nimet. Näin ryhmät oli helpompi muistaa seuraavilla käynneillä.

Halusimme toiminnassamme tukea ajatusta siitä, että toimiessaan vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin, lapsi liittyy asioita ja tilanteita omiin kokemuksiinsa. Lapsi oppii parhaiten ollessaan aktiivinen ja kiinnostunut, tämän takia toiminnassamme pyrimmekin mahdollistamaan lasten aktiivisuutta ja mielenkiintoa toimintaa kohtaan. Meidän tuli kuunnella lasta ja olla aidosti kiinnostuneita. (vrt. Stakes 2005: 18.) Me pyrimme luomaan lapselle nähdäksesi ja kuulluksi tulemisen kokemuksen, jotta lapsi olisi orientoitunut lähtemään mukaan itse toimintaan (vrt. Mäkinen 2012: 105).

Lapset istuivat lattialla ringissä niissä ryhmissä jotka heille aiemmin jaettiin. Toista ryhmää ohjasi Vanessa ja toista Iina. Ryhmissä oli tarkoituksena käydä tutustumiskierros, sillä vaikka lapset tuntevat toisensa, on tärkeää, että myös ohjaaja tulee tutuksi ja tietää lapset edes nimeltä. Kestoksi tälle kierrokselle varasimme 10 minuuttia.

Toinen tutustumisorientaatio liittyi erilaisuuden voimavaraksi tunnistamiseen sekä yhteenkuuluvuuden tunteen voimistamiseen. Yhteenkuuluvuuden tunne nähdään toiminnan ominaispiirteenä, jolla viitataan sosiaaliseen ja emotionaaliseen ilmapiiriin toiminnan aikana. Yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeä lapselle, jotta toiminta pysyy tarkoituksenmukaisena ja on lapselle itselleen mielekästä. Tunteen ajatellaan lujittavan sellaisia so-

siaalisia kykyjä ja asenteita, jotka mahdollistavat oppimisen yhteisössä. Yhteenkuuluvuuden juuret kasvavat jo paljon ennen kouluvuotia, joten jo päiväkodissa se nähdään edellytyksenä lasten yhteistoiminnan kehitykselle ja sosiaaliselle oppimiselle. (Hännikäinen 2006: 127 - 129.)

Vuorossa oli toiminnallinen leikki, jonka idea oli samanlainen kuin tunnetussa väri - leikissä, jossa lapsen vastatessa kysymykseen kyllä, hän saa ottaa askelia eteenpäin. Leikki loppuu kun ensimmäinen lapsista koskettaa seinää tai ylittää maaliviivan. Aikaa meillä oli viimeiseen leikkiin 10 minuuttia. Mukaan otimme listan laadituista kysymyksistä (Liite 3).

Ohjaajalla on aina oltava varasuunnitelma tehtynä, jossa kannattaa huomioida tilan muutokset, ohjattavien määrän vaihtelu, välineiden puuttuminen tai aikataulun pettäminen (Kalliola ym. 2010: 84). Ohjaamamme leikit olivat jo valmiiksi suunniteltu joustamaan, sillä emme tienneet tarkkaa lukumäärää lapsista emmekä käytettävissä olleita tiloja. Lapset saattavat olla haastava ryhmä ohjata, sillä he eivät aina innostu kaikesta toiminnasta. Meidän tuli kuitenkin yrittää innostaa heitä erilaisin keinoin. Meidän ei tule heti vaihtaa toimintaa, jos kaikki eivät lähde innolla mukaan. Jos aikaa jäi yli, siirryimme aiemmin Team Haloon työpajoihin. Jos taas aika tuntui kuluvan liikaa, tiivistimme leikkejä.

7 Tulokset ja johtopäätökset

Palloseinäprojektiin liittyen ensimmäisillä päiväkotikäynneillä lapsille kerrottiin mitä päiväkoteihin oltiin tultu tekemään ja tutustutettiin lapset aiheeseen. Koska aihe oli lapsille uusi ja projektin toimijat vieraita, alkoi keskustelu aikuisten aloitteesta ja lapsille tehtävistä kysymyksistä. Lapset vastasivat mielellään heille esitettyihin kysymyksiin, ja kertoivat omia näkemyksiään ja mielipiteitään projektin toteutukseen liittyen. Esimerkiksi lapsilta kysyttäessä heidän kuulumisiaan tai aikaisempia kokemuksia graffiti-maalaamisesta tai viittomista, lapset vastasivat rohkeasti.

Keskustelu lasten kanssa ja heidän ajatuksistaan kysyminen nosti esille lasten eriäviä mielipiteitä, toiveita ja näkemyksiä palloseinän kuvien ja aiheiden maalaamiseen liittyen. Lapset olivat myös innokkaita kyselemään graffitien maalaamisesta ja siitä miksi Signmark ei puhu ääneen, vaan käyttää viittomia ja puhuu tulkin kautta. Lapset uskalsivat tehdä kysymyksiä ja ihmetellä asioita ääneen. Tämä osallistuminen ja kysymysten tekeminen kertovat siitä, että lapset kiinnostuivat aiheista ja halusivat tietää siitä lisää.

Havaintointojemme perusteella toiminnan suunnittelussa huomiota tulee kiinnittää siirtymä- ja odotustilanteiden suunnitteluun sekä ohjeistuksen tapaan. Lapset ovat tottuneet päiväkodissa tiettyihin rutiineihin ja siihen, että tietävät mitä seuraavaksi tapahtuu. Näin ollen myös projektin toiminnassa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että lapsille annetaan tulevastakin ja tällä hetkellä käsillä olevasta toiminnasta tietoa sen verran kuin lapset kykenevät ottamaan vastaan. Näemme tärkeänä huomioida lasten iän ja toiminnan tuntemattomuuden ohjeistuksessa. Mielestämme on hyvä kysyä lapsilta ovatko he ymmärtäneet mistä projektin toiminnassa on kyse.

7.1 Havaintoja graffiti-osiosta

”Vau, tosi kivaa! Mä haluan oman spraypurkin!”

”Mä haluan tehdä ton r-kirjaimen loppuun.”

”Helppo nakki.”

Kuvat palloseinälle valittiin käsiäänestyksen perusteella. Hende valitsi aina kerrallaan kaksi tai kolme lasten piirtämää kuvaa, joista yksi valittiin seinälle. Etukäteen tarkasti suunnitelluissa tuokioissa lapsen aloitteille ja kysymyksille ei jää tilaa, vaikka juuri keskustelun ja tasavertaisen vuorovaikutuksen kautta lapsi oppisi paljon saadessaan tukea ajatuksilleen ja tullessaan kuulluksi. Jotta lapsen aloitteet ja viestit tulisivat kuulluiksi, tulisi aikuisen kyetä siirtää omat ennakkoajatuksensa sivuun. (Venninen ym. 2010: 5 - 9).

Lasten äänestyksen ansiosta lopputuloksesta tuli aidosti lasten äänestystulosten mukainen. Lisäksi äänestyksen jälkeen jäi aikaa keskustelulle ja palloseinän lopputuloksen pohtimiselle. Äänestys myös mahdollisti sen, että palloseinän maalausten aiheet määrittyivät ryhmän enemmistön tahdon mukaan. Äänestys palloseinään pääsevistä kuvista oli kuitenkin samalla joillekin lapsille hämmennystä aiheuttava tapahtuma. Jokaisessa päiväkodissa muutama lapsi kyseli, että miksi heidän kuvaansa ei valittu seinälle. Lapsille kerrottiin, että piirustuksia oli niin paljon, ja siksi ei ollut mahdollista ottaa kaikkia kuvia seinälle maalattavaksi. Vaikka syy äänestykseen kerrottiin, kaikki lapset eivät näytäneet ymmärtävän miksi piirustuksista tehtiin äänestys. Erityisesti niiden lasten kohdalla, jotka eivät puhuneet ja ymmärtäneet täysin suomenkieltä, käsiäänestys ja sen

merkitys aiheutti hämmennystä. Hämmennys näkyi esimerkiksi siten, että eräässä päiväkodissa huonosti suomea puhuva lapsi yritti muutama kertaan siirtää kuvansa siihen piirustuskasaan, jossa oli ne kuvat, jotka lapset olivat käsiäänestyksen perusteella seinälle valinneet. Toiminnassa on tärkeää huomioida mielestämme myös se, että joisain esikouluryhmissä monikulttuuristen lasten määrä voi olla hyvinkin suuri. Kaikkien lasten tasavertainen kohtaaminen mahdollistaa sen, että lapset pääsevät osallistumaan toimintaa ja sen avulla kokemaan myös mahdollisesti osallisuuden tunnetta. (ks. Halme – Vataja 2011.)

Edellä kuvattujen havaintojen pohjalta nousee ajatus, onko mahdollista että seinälle tulisi jokaiselta lapselta jotain pientä tai että lapset suunnittelisivat yhdessä palloseinän kokonaisuuden jo alusta lähtien? Vai voisiko käsiäänestyksen tilalle tulla jokin muu vaihtoehto?

Äänestyksestä aiheutuneesta hämmennyksestä huolimatta ilmapiiri piirustus- ja maalausprosessissa oli keskustelemaa ja iloista. Lapset ehdottelivat esimerkiksi sen minkä kohdan haluaisivat maalata ja lasten toiveet tässä kohtaa otettiin hyvin huomioon.

Palloseinän maalausprosessin edetessä lasten kiinnostus lisääntyi, kun toiminta vaihtui tavallisesta piirustamisesta palloseinän maalaamiseksi. Huomasimme, että lasten saattoi aluksi olla vaikeaa keksiä mitä he piirtäisivät ja saada sitä paperille. Lapselle tulee kuitenkin antaa rauhassa aikaa toteuttaa luovuuttaan tässäkin kohdassa (vrt. Varhaiskasvatuksen perusteet 2005: 23 – 24). Kun äänestysprosessi palloseinälle pääsevästä piirustuksista oli pidetty ja Hende teki kuvien luonnokset palloseinälle, lapset innostuivat toden teolla maalaamisesta. Lapset, jotka tunnistivat kuvansa seinältä, kertoivat ylpeinä asiasta muillekin ja halusivat päästä maalaamaan omien piirustustensa luonnokset.

Spray - maalatessa kyselimme samalla odottavilta lapsilta tunnelmia toiminnasta. Yksi tyttö hihkaisi oitis vuoronsa jälkeen, että ei spray - maalaaminen ole vaikeaa, mutta se kun Hende nostaa ylös ja tärisee, niin vaikeuttaa hommaa.

Kaksi poikaa ja yksi tyttö olivat innoissaan maalaamisesta *”kiva päästä spreijaa. Ei olla ennen tehty”*. Yksi tytöistä piti spray - maalaamista vaikeana. *”Tuo punainen ukkeli!”*, vastasi yksi pojista kysyessäni onko jokin seinästä sinun piirustuksesi.

Lapset joiden piirustukset äänestyksen perusteella valittiin palloseinään maalattaviksi, olivat iloisia. Kaksi poikaa joiden kuvat valittiin seinään maalattavaksi, päästivät riemun huudahdukset ja antoivat ”ylä femmat” toisilleen.

7.2 Havaintoja rap-osiosta

”Sano jotain.”

Lapset olivat hyvin kiinnostuneita viittomista ja keskustelivat rohkeasti aiheesta Signmarkin kanssa. He esimerkiksi kertoivat mitä viittomia he osaavat ja missä olivat niitä oppineet. Lapset saivat myös kysellä Signmarkilta eri sanojen viittomia. Myös tulkin läsnäolo oli lapsista selvästi mielenkiintoista ja he keskittyivätkin helposti katselemaan tulkkia jolta ääni kuului. Yksi lapsista tokaisikin *”Miksei mun äiti oo tulkki, vaan poliisi!”*

Kun lapset saivat ehdottaa Signmarkille mitä viittomia he halusivat nähdä, he selvästi innostuivat ja uskaltautuivat kyselemään viittomia. Signmark viittoi lapsille esimerkiksi Hello Kitty:n ja Hämähäkkimiehen.

Kappaleen sanojen kääntäminen suomeksi ja laulun merkityksen avaaminen lapsille heille tehtyjen kysymysten kautta mahdollisti lasten mielipiteiden ja omien kokemusten esille tuomisen kappaleen aiheeseen liittyen. Viittomien opettelu vaati lapsilta keskittymistä ja paikallaan oloa, joka välillä kävi joillekin lapsille ylivoimaiseksi. Lasten keskittymisen herpaantuminen tuli esille erityisesti siinä vaiheessa, kun lapset jaettiin niin, että osa lapsista viittoi vain tietyt sanat ja osa toiset ja niin edelleen. Kärsivällisyyden ja keskittymisen loppuminen näkyivät siinä, että lapset alkoivat häiritä toisiaan ja jutella keskenään. Kappaleen kuunteleminen, omien viittomien muistaminen ja rytmissä pysyminen olivat välillä melko haastavia lapsille ja sai osan lapsista hämmentymään. Hämmennys näkyi lapsissa niin, että kun tuli heidän vuoronsa, lapset unohtivatkin omat viittomat.

Viittomien harjoittelun aikana lapsiryhmissä vallitsi huumorintajuinen ja iloinen ilmapiiri. Tämä näkyi niin, että lapset uskalsivat nauraa itselleen jos eivät muistaneetkaan viittomaosuuttaan. Koska viittomien harjoittelu vaati aikaa ja keskittymistä, tuli osalta lapsilta kommentteja että *”tää on tylsää”*. Aikuisten iloinen, jokaisen lapsen huomioiva ja vitsikäs ote viittomien ohjaamisessa sai lapset kuitenkin aina uudelleen osallistumaan ja keskittymään viittomien harjoitteluun. Kun kaikki viittomat oli harjoiteltu, oli lasten vuoro viittoa itsenäisesti. Positiiviset ja kannustavat kommentit vaikuttivat lapsiin niin, että kaik-

kien kolmen päiväkodin esikouluryhmät oppivat kappaleen viittomat ja saivat viittoa musiikkivideolla. Se miten lapsista puhutaan ja miten heille puhutaan, on olennaista lasten toimijuuden kannalta. Sillä on merkitystä, puhutaanko heistä toiminnan kohteina vai aktiivisina toimijoina. (ks. Kumpulainen ym. 2010: 30.) Aikuisen rooli lapsen osallisuuden mahdollistajana on merkittävä tekijä myös lapsen ryhmään liittymisen, toimintaan sitoutumisen ja keskinäisen vuorovaikutuksen suhteen (Venninen ym. 2010: 9).

Lapsille tärkeämpää näytti olevan viihtyminen ja kokemus siitä, että he ovat oppineet jotain uutta eikä niinkään se, miten onnistuneesti he yksittäiset viittomat viittoivat. Lapset kuitenkin ymmärsivät käytännön esimerkkien kautta, että viittoman merkitys muuttuu jos sitä ei tehdä oikein. Lapset muistivat esimerkiksi miten fighting (taistella)- viittoma tuli tehdä, koska väärin viitottaessa sanan merkitys muuttui paprikaksi. Tämän havainnon perusteella on hyvä huomioida että lapset oppivat ja omaksuvat asioita helposti, kun ymmärtävät niiden syys- ja seuraussuhteet.

Jokaisessa päiväkodissa muutamaa lasta pyydettiin viittomaan musiikkivideolla yksin Signmarkin kanssa. Erään päiväkodin esimies kertoi kuvauksen lomassa, että Signmarkin kanssa kuvattavaksi päässyt lapsi saa usein huomiota häiriökäyttäytymisen takia. Nyt sama lapsi sai kuitenkin positiivista palautetta kun oppi viittomat niin hyvin ja sai esiintyä kameran edessä kahdestaan Signmarkin kanssa. Kyseinen lapsi kertoi myös katsoneensa viittomakielistä rap-musiikkivideota netistä sen jälkeen kun palloseinäprojekti alkoi hänen päiväkotiryhmässään. Projektin toimijoilla ei ollut ennakkokäsityksiä tai – tietoja yksittäisistä lapsista, joten lasten kiinnostus, tapa osallistua sekä käyttäytyä kyseisessä palloseinäprojektissa eivät määrittyneet sen mukaan, miten lapsi päiväkodin arjessa yleensä toimivat. Tämä mahdollisti onnistumisen kokemuksen ja positiivisen huomion saamisen kaikille lapsille sen mukaan, miten kiinnostuneita tai motivoituneita he olivat palloseinäprojektin toiminnassa.

Erilaisuus vaikutti olevan lapsille hyvin mielenkiintoinen asia, ja kahden päiväkodin henkilökunta totesikin että ensimmäisen Team Haloo-käynnin jälkeen Signmarkin viittomakielisyys oli pyörinyt lasten keskusteluissa koko seuraavan viikon. Lapset selvästi halusivat tietää, miksi Signmark viittoi eikä puhunut ääneen. Voisiko tähän lasten kiinnostukseen kiinnittää tulevaisuudessa vielä enemmän huomiota?

7.3 Havaintoja palloseinäprojektin toiminnasta kokonaisuutena

Projektiin osallistuvien esikouluryhmien sisällä lapset saivat melko vapaaehtoisesti osallistua toimintaan. Suurimmaksi osaksi lapset olivat innostuneita projektista, mutta joukkoon mahtui myös lapsia, jotka eivät halunneet koko ajan osallistua viittomien opetteluun. Jos lapsi ei rohkaisun jälkeenkään halunnut osallistua, sai hän seurata vierestä muiden harjoittelua. Usein lapset kuitenkin omalla ajallaan osallistuivat taas viittomien harjoitteluun. Sama vapaus osallistua tai olla osallistumatta vallitsi piirustus- ja graffiti-osuuden tekemisessä.

Osallisuuden määrittelyssä yksilön näkökulmasta osallisuus voidaan nähdä ihmisen sisäiseksi tunteeksi huomioiduksi ja hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään. Ihminen voi kokea osallisuutta vaikka sen konkreettinen ilmenemismuoto, osallistuminen, ei toteutuisikaan. (Turja 2012: 47.) Näin ollen edellä mainitussa tilanteessa lapsen vapaus olla osallistumatta toimintaan tai osallistua oman harkinnan mukaan, vahvistivat lapsen osallisuuden toteutumista. Olisiko isoista esikouluryhmistä voinut valita vapaaehtoisesti toimintaan mukaan haluava lapset osallistumaan?

”Mä haluaisin kans telkkariin, mutta äiti ei halua”.

Ne lapset, joiden vanhemmat eivät olleet antaneet kuvauslupaa, olivat harmissaan kun eivät voineet osallistua musiikkivideolla viittomiseen.

”Koska se tulee telkkariin?”

Yhdessä päiväkodeista musiikkivideon kuvauksen jälkeen kaksi tyttöä menivät Signmarkin ja tulkin luokse ja kysyivät, vieläkö lapsia kuvataan. Marko sanoi tytöille haluaisivatko he, että heitä kuvattaisiin. Tytöt kielsivät, mutta aikuisten vakuuttaessa että kyllä heitä kuvataan jos he niin haluavat, he varovasti nyökyttivät päätään ja osoittivat näin toiveensa olla vielä kuvattavana. Tämän jälkeen kuvaaja pyydettiin takaisin paikalle, musiikki laitettiin taustalle soimaan ja lapset saivat viittoa kameran edessä. Esimerkkitilanteessa aikuiset huomioivat aloitteen ja osasivat tulkita kahden lapsen toiveen oikein.

Aikuisen toiminta tuki tyttöjen osallisuuden kokemusta, sillä Kallialan (2008) mukaan lapsen osallisuuden mahdollistaa sensitiivinen aikuinen, jolla on kyky kohdata lapsi, tunnistaa lapsen tarpeita ja myös toimia lapselta saatujen viestien edellyttämällä tavalla.

Tällainen aikuinen, joka on syvällisesti herkistynyt kuulemaan ja kohtaamaan lapsen tarpeita, kokee myös itse mielekkyyden lisääntymistä työssään lasten parissa (Kalliala 2008: 262 - 263).

Koska projekti oli lapsille uusi tilanne, oli tärkeää, että aikuisen antamat ohjeet ja toiminnan kuvaaminen olivat selkeitä ja ymmärrettäviä. Lapset tulivat nopeasti levottomiksi kun huomasivat ohjeita antavan aikuisen epävarmuuden tai eivät ymmärtäneet annettuja ohjeita. Tilanteessa jolloin viittomia oli opettamassa sijainen, lapset muuttuivat levottomiksi ja totesivat että Team Haloo- ryhmästä puuttuu kaksi aikuista (Signmark ja tulkki). Lisäksi tilan käyttö ja lasten tasavertainen mahdollisuus nähdä ja kuulla mitä juuri sillä hetkellä tapahtuu, ovat asioita, jotka näimme lapsen osallisuuteen vaikuttavina tekijöinä ja asioina, joihin tulee muistaa kiinnittää huomiota. Kun lapset istuivat ringissä lattialla ja opettelivat Signmarkin johdolla viittomia, jotkut lapset toistuvasti valittelivat, että eivät nähneet miten Signmark viittoi tai milloin on lapsen vuoro viittoa.

7.4 Tulokset Shierin tasomalliin peilaten

Shierin (2001) osallisuuden tasomalliin peilaten (kuvio 1) ajatellaan, että Team Haloon projektissa lapsilla oli mahdollisuus osallistua päätöksentekoon sen mukaan, mihin asioihin aikuiset näkivät lasten voivan vaikuttaa. Näin ollen aikuisten etukäteen määrittelemät lasten vaikuttamisen mahdollisuuden paikat antoivat lapsille tilaa vaikuttaa. Esimerkiksi graffitiseinälle valittavien kuvien äänestys toteutettiin siten, että graffititaiteilija Hende valitsi kaksi tai kolme piirustusta, joista lapset saivat valita yhden, joka maalattaisiin seinälle. Tämä vaikuttamisen taso on nähtävissä Shierin tasomallin kolmannella tasolla, jossa aikuinen huomioi lasten mielipiteet ja tekee päätöksen miten nämä mielipiteet voidaan tilanteessa ottaa huomioon. Kolmannelle tasolle liittyy myös toteamus, että ryhmässä kaikkien lasten toiveita ei voida toteuttaa. Piirustusten valintaprosessissa enemmistön ääni ratkaisi mihin kuviin päädyttiin. Samassa äänestysprosessissa on myös piirteitä neljännen tason määritelmistä. Neljännellä tasolla aikuinen antaa lapsille tilaisuuden osallistua päätöksentekoprosessiin. (ks. Venninen ym. 2010.) Myös Kauppinen ym. (2011) määrittelee, että lapsen osallisuuden toteutumiseksi lapsen tulisi saada mahdollisuus vaikuttaa toiminnan etenemiseen, sisältöön ja muotoon. (Kauppinen ym. 2011: 8.)

Kysymys lasten halusta osallistua projektin toimintaan liittyy puolestaan tasomallin ensimmäiseen tasoon, jossa kysytään aikuisten valmiutta ja tahtoa kuunnella lasta. (ks.

Venninen ym. 2010.) Lapset valikoituivat projektiin sen mukaan, olivatko projektiin valituissa esikouluryhmissä. Näin ollen lasten toiveita liittyen osallistumiseen voitiin kuunnella ainoastaan toimintakerroilla antaen lapsille mahdollisuus olla osallistumatta toimintaan jos niin halusivat. Lasten osallisuus ja osallistuminen tulee perustua vapaaehtoisuuteen (Kauppinen ym. 2011: 8). Lasten osallistumiseen ja kuulluksi tulemiseen tässä tilanteessa vaikutti myös päiväkotien oman henkilökunnan toiminta ja auktoriteetti lasten kanssa työskentelevinä aikuisina. Niinpä lasten kokemus siitä saivatko itse päättää osallistumisestaan, liittyi myös päivähoidon työntekijöiden toimintaan.

Viittomien opetteleminen ja niihin liittyvien päätösten tekeminen kuten se, kuka lapsista viittoon kunkin viittoman, oli aikuisen päätöksen mukaista. Viittomien opettelemiseen liittyen toiminnan eri osissa oli kuitenkin lapsen osallisuutta tukevia elementtejä. Kolmas esimerkki Shierin tasomallin soveltamisesta ja sen mukaisen toiminnan arvioinnista voidaan nähdä viittomien opettelemisen prosessissa. Lapsia rohkaistiin kysymään, mitä viittomia he haluaisivat oppia ja Signmark näytti heille eri sanojen viittomakielisiä versioita. Lapsia myös tuettiin ilmaisemaan omia näkemyksiään rap-kappaleeseen liittyvien viittottavien sanojen merkityksistä, ja siitä mikä merkitys sanoilla voisi olla lasten omassa elämässä. Tasomallin toisessa tasossa aikuiselta kysytään hänen valmiuttaan tukea lapsia ilmaisemaan näkemyksiään. Lisäksi aikuiselle esitetään kysymys siitä, onko tämä lapsen omien näkemysten ilmaisemisen tukeminen osa työyhteisön toimintaperiaatteita. (ks. Venninen ym. 2010.) Tämän lisäksi, kuten Kauppinen ym. (2011) kertoo, tulee aikuisella olla keinoja mahdollistaa osallisuuden kokeminen erilaisille lapsille heidän temperamenttinsa ja taipumustensa mukaan (Kauppinen ym. 2011: 9). Tässä kuvattu viittomien opettelemisen prosessi voidaankin liittää osallisuuden tasomallin toiseen tasoon.

Edellä kuvattujen esimerkkien mukaisesti Shierin osallisuuden tasomallin soveltaminen toimintaan voi auttaa Team Haloon toimijoita pohtimaan toimintatapojaan, ja arvioimaan niiden toimivuutta asettamiensa tavoitteiden mukaisen lopputuloksen saavuttamiseksi. Tasomalli voi myös auttaa pohtimaan missä asioissa ja millä tavalla lasten osallisuutta voitaisiin paremmin tukea.

7.5 Ryhmähaastattelun tulokset

Ensimmäisessä päiväkodissa haastattelimme yhdeksää lasta, seitsemää tyttöä ja kahta poikaa. Toteutimme haastattelun liikuntasalissa, jossa suurin osa Team Haloon toiminnastakin oli toteutettu. Tutun ja projektiin liittyvän ympäristön avulla pyrimme tuomaan lasten mieleen tunteuksia ja mietteitä Team Haloon palloseinäprojektista.

	Samaa mieltä	Neutraali/ Ei osaa sanoa	Eri mieltä
Yleinen kokemus toiminnasta			
Oliko räpin ja graffitiseinän teko hauskaa?	6	2	1
Opitko jotain uutta?	6	3	0
Saitko osallistua niin kuin halusit?	Ei saatu vastausta		
Oletko kertonut kotona mitä päiväkodissa tehtiin?	6	1	2
Rap-osio			
Oliko viittomien opetteleminen hauskaa?	7	1	1
Oliko kiva viittoa fighting – kappaletta?	5	2	2
Piditkö musiikkivideolla viittomisesta?	5	1	3
Oliko sinun pakko osallistua johonkin mihin et olisi halunnut?	Ei saatu selkeää vastausta		
Graffiti-osio			
Tykkäsitkö suunnitella graffitiseinää?	7	1	1
Oliko Spray-maalaaminen hauskaa?	8	0	1
Tunnistatko palloseinästä oman piirustuksesi?	5	1	3
Oletko ylpeä lopputuloksesta?	8	0	1

Esille nousi lasten yleinen mielipide maalaamisen ja viittomisen hauskuudesta. Lapsi joka ei pitänyt toiminnasta kokonaisuudessaan, ei ollut saanut lupaa olla kuvattavana toiminnassa. Tämä vaikeutti selvästi osallistumista erityisesti rap – osioon, joka huipentui musiikkivideolla räppäämiseen. Näemme mahdollisuuden, että vanhempien kieltävä vastaus lapsen osallistumisesta toimintaan saattoi vaikuttaa kyseisen lapsen kielteiseen kokemukseen toiminnasta. Tätä asiaa kannattaisi pohtia toiminnan jatkuessa, sillä se ei välttämättä anna mahdollisuuksia osallisuuden kokemiselle tämän lapsen osalta. Kuitenkin tulee muistaa, että osallisuus ei vaadi aina näkyvää toimintaa, vaan lapsi voi olla osallisena ilman osallistumista (ks. Kauppinen ym. 2011: 11).

Kukaan lapsista ei ollut ennen maalannut spray – maaleilla, joten se oli ainakin uusi kokemus, ja kaikki lapset kertoivat oppineensa maalaamaan niillä. *”Kaikkein oli kivaa*

osallistua”, yksi lapsista kertoi. Yksi tyttö sekä yksi poika eivät olisi ollenkaan halunneet osallistua viittomiseen. Yksi lapsista olisi halunnut päättää itse, kumpaan toiminnoista osallistuu. Osallisuuden kannalta vapaaehtoisuus olisi myös tärkeä seikka. Lapsi ei voi kokea osallisuutta, jos hänet on pakotettu mukaan koko toimintaan (vrt. Turja 2012: 47). Toisaalta tulee pitää mielessä myös se mahdollisuus, että lasten toimintaan osallistumiseen saattoi vaikuttaa myös lapsiryhmän omien työntekijöiden toiminta ja auktoriteetti. Tytöistä yksi kertoi, ettei äiti usko mitä olemme tehneet vaikka lapsi olikin siitä kotona puhunut. Kaksi pojista olivat käyttäneet viittomia päiväkodissa toiminnan jälkeen ja kertoivat opettaneensa viittomia kotona perheenjäsenilleen ja totesivat kotiväen jopa oppineen niitä. Mielestämme se, että lapset puhuvat asiasta ja kokemuksistaan kotona kertoo siitä, että he ovat saaneet jotain toiminnasta.

Poika jonka mielestä viittomien harjoittelu ei ollut ollenkaan hauskaa, kertoi sen olleen liian helppoa. Yksi tytöistä kertoi katsoneensa Fighting - videota ensimmäisen käynnin jälkeen kännykällään. Haastattelun aikana lastenhoitaja sanoi kokevansa, että lapset eivät ymmärrä englanninkielistä kappaletta ja se on toiminnassa ongelmana. Lapset eivät itse kuitenkaan kommentoineet viittomien englanninkielisyyttä. Erityisesti tässä korostuu se, että lapset osallistuvat toimintaan, mutta eivät välttämättä siltikään koe olevansa osallisia. He ovat mukana valmiiksi organisoidussa ja suunnitellussa toiminnassa, ja erityisesti tässä rap – osiossa, eivät päässeet vaikuttamaan sisältöön. (ks. Turja 2012: 47.) Voisiko tätä osaa toiminnassa ehkä kehittää niin, että lapset pääsisivät tekemään oman viittomakielisen rap - kappaleen?

”Oli hauskaa kun meitä kuvattiin ja ketään ei jännittänyt” musiikkivideossa viittomisesta pitäneet lapset kertoivat. *”Se oli maailman parasta”* kommentoi yksi tytöistä.

Yksi tytöistä joka ei ollut varma pitikö graffitiseinän suunnittelusta, kertoi, että äiti oli käsenyt kotona mitä tulee piirtää graffitia suunniteltaessa. Lapset pyrkivät taiteen avulla jakamaan sisäistä maailmaansa, joten lasten tulisi saada vapaasti toteuttaa omaa itseään luonnosta tehdessään (vrt. Pääjoki 2012: 112). Toinen tyttö sanoi, että palloseinä ei ole hieno, koska hänen omaa piirustustaan ei ole siinä. Eräs lapsista totesi, että ei ole näyttänyt vielä kavereilleen seinää, mutta on ylpeä siitä. Palloseinä *”on hienompi kuin ennen”*. Lapset olivat selkeästi ylpeitä, että olivat päässeet vaikuttamaan oman lähipiirinsä ulkopuolelle, jopa päiväkodin yhteisiin asioihin (mitä palloseinään tulee) (Turja 2012: 50).

Lapset halusivat lopuksi lähettää Signmarkille ”hyviä viittomaterveisiä”. Kaikki olivat innolla tekemässä lisää graffiteja ja niitä lapset olivatkin hankkeen aikana alkaneet nähdä enemmän lähiympäristössään. Neljä tyttöä oli innokkaita vielä opettelemaan lisää viittomia. Lopuksi lapset vielä kertoivat kokeneensa, että oli jännittävää kun Signmark ei puhunut suullaan vaan käsillään.

Toisessa päiväkodissa jossa kävimme lapsia haastattelemassa, oli viimeisellä toimintakerralla Yle kuvaamassa ja haastattelemassa lapsia alueuutisiin Team Haloon toimintaan liittyen. Haastatteluumme osallistui yhdeksän lasta, kolme tyttöä ja kuusi poikaa.

	Samaa mieltä	Neutraali/ Ei osaa sanoa	Eri mieltä
Yleinen kokemus toiminnasta			
Oliko räpin ja graffitiseinän teko hauskaa?	9	0	0
Opitko jotain uutta?	3	4	2
Saitko osallistua niin kuin halusit?	Ei saatu selkeää vastausta		
Oletko kertonut kotona mitä päiväkodissa tehtiin?	9	0	0
Rap-osio			
Oliko viittomien opetteleminen hauskaa?	3	3	3
Oliko kiva viittoa fighting – kappaletta?	6	1	2
Piditkö musiikkivideolla viittomisesta?	9	0	0
Oliko sinun pakko osallistua johonkin mihin et olisi halunnut?	Ei saatu vastausta		
Graffiti-osio			
Tykkäsitkö suunnitella graffitiseinää?	4	3	2
Oliko Spray-maalaaaminen hauskaa?	9	0	0
Tunnistatko palloseinästä oman piirustuksesi?	5	0	4
Oletko ylpeä lopputuloksesta?	7	0	2

Lapset jotka kertoivat oppineensa toiminnassa jotain uutta, olivat oppineet viittomia. Ei ole varma - vastauksen antaneet lapset tokaisivat kuitenkin oppineensa ”*ehkä vähän jotain*”.

Yksi lapsista koki tulleen pakotetuksi toimintaan mukaan ja yksi olisi halunnut maalata enemmän. Osa lapsista oli opettanut viittomia perheelleen ja moni oli katsonut Ylen uu-

tisia, jossa toiminnasta uutisoitiin. Lapsissa ihmettelyä herätti se, miksi kaikki eivät päässeet uutisten haastateltaviksi, joten keskustelimme aiheesta haastattelutilanteessamme. Mielestämme Ylen uutistenkuvaaminen vaikutti myös lasten kokemukseen toiminnasta. Ehkä muissakin päiväkodeissa voisi musiikkivideon lisäksi tehdä pieniä haastatteluja toiminnasta videolle?

Kaksi poikaa kokivat, että joutuivat harjoittelemaan liikaa viittomia ja oli tylsää istua esikouluhuoneessa harjoittelemassa. Toinen huudahti ideaksi *”miksei voisi rekanlavalla viittoia”*. Toimintaympäristöllä voidaan myös tukea lasten osallisuuden kokemista. Toimintaympäristön tulisi olla lapsiystävällinen, turvallinen ja esteetön. Lapsen tarpeet tulisi olla huomioituna, kuten tässä tilanteessa se, että lapset eivät jaksu keskittyä tavallisessa esikoulun luokkahuoneessa. (vrt. Kauppinen ym. 2011: 20.)

Yksi tyttö kertoi, ettei piirtäminen ollut kivaa. Eräs poika puolestaan kertoi, ettei tykännyt äänestysosioista jossa valittiin palloseinälle pääsevät kuvat. Yksi tyttö tykkäsi erityisesti sekä piirtämisestä, että koko palloseinän suunnittelusta. Osa lapsista tunnisti palloseinästä omien piirustustensa lisäksi kavereiden tekemiä piirroksia. Kahdeksasta tuntui, että vaikka oma piirustus ei päässyt seinälle, kuva oli ryhmän näköinen. Tämä kertoo mielestämme siitä, että toiminta oli onnistunutta. Lapset saivat osallisina tehdä palloseinästään ryhmänsä näköisen. Kahden pojan mielestä lopputulos oli kuitenkin tylsä ja hie-man kummallinen. Toinen poika tokaisikin että *”miksi kakku on vedessä”*. Kahdeksan lasta yhdeksästä oli ylpeänä esitellyt maalausta jo kavereilleen, joka vahvistaa sitä, että lapset olivat lopputuloksesta ylpeitä.

Huomasimme, että positiivisesti kokonaisuudesta ajatteleva tyttö oli kaikissa kohdissa hymyilevän naaman kohdalla, kun taas kaksi pojista oli eri mieltä lähes kaikissa kohdissa. Lapsilta löytyi kattavasti mielipiteitä toiminnasta ja näkemyksiä mitä voisi tehdä toisin. Jatkossakin olisi mielestämme hyvä idea kysellä lapsilta lopuksi heidän ajatuksiin ja kehitysideoitaan. Ideoinnin, suunnittelun, päätöksenteon ja toiminnan lisäksi arviointisuus on osa osallisuuden kokemista (Turja 2012: 51). Lapsien ei tarvitse saada arvioida toimintaa yleisesti, vaan edes omaa toimimistaan projektissa.

8 Pohdinta

Opinnäytetyössämme teimme laadullisia tutkimusmenetelmiä käyttäen tutkimuksen siitä, miten lapset kokivat osallisuuden toteutumisen Team Haloon palloseinäprojektissa. Tarkoituksenamme oli tarjota Team Haloolle välineitä toimintansa kehittämiseen tavoitteidensa suuntaisesti. Tutkimusmenetelminä käytimme havainnointia ja teemoitettua ryhmähaastattelua. Lisäksi kehitimme palloseinäprojektiin liittyvää toimintaa, jonka tarkoituksena oli johdatella lapset toiminnan sisälle. Tällä omalla toiminnallamme opimme toiminnansuunnittelua varhaiskasvatusympäristöön. Lisäksi saimme kokemusta siitä, millaista on suunnitella ja toteuttaa toimintaa vieraiden lasten parissa niin, että he tuntevat toisensa, mutta me emme heitä. Vahvistimme myös koko prosessilla omaa osaamistamme tutkimuksen teossa. Olimme vieraita Team Haloon toimijoiden kanssa sekä projektiin osallistuneiden päiväkotien kanssa. Tämä puolestaan antoi kuvaa siitä, miten toiminta uudessa ympäristössä, uusien ihmisten ja uuden asian parissa, vaikuttavat oman toiminnan suunnitteluun. Läpinäkyvyys ja avoimuus vieraiden henkilöiden kanssa yhdessä toimiessa ovat saamamme kokemuksen mukaan hyvin tärkeitä. Ne vaikuttavat toiminnan onnistumiseen ja yhteisen ymmärryksen löytymiseen. Näimme tärkeäksi kertoa projektin toiminnasta vastaaville asiat, joita päiväkodin henkilökunta meille toi esille. Kerroimme myös omia pohdintojamme ja kysymyksiämme, jotta toimintamme olisi palvellut mahdollisimman hyvin Team Haloon tarkoitusta.

8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen etiikassa kokonaisuudessaan on kyse ihmisten keskinäisten suhteiden arvoista. Eettiset kysymykset nousevat esille, ja ne tulee huomioida jokaisessa tutkimusprosessin vaiheessa kysymysten asettelusta työn julkaisuun. (Ruoppila 1999: 26.)

Erityistä huomiota eettisyyteen tulee kiinnittää silloin, kun tutkittavana ovat turvattomat ryhmät. Näihin lukeutuu myös esimerkiksi lapset. Vaikka tutkimuksemme kohteena ovat Team Haloon jäsenten järjestämä toiminta, olivat lasten kokemukset ja oleminen toiminnassa havainnointimme välineitä. (vrt. Vilkkä 2006: 63.) Koko tutkimusprosessin ajan tulee varmistaa lapsiystävällinen ja eettinen tutkimustoiminta. Lisäksi tulee huomioida aineistonhankinnassa lasten kehitysvaihe ja tähän liittyen heidän itseilmaisun, tyylin,

sekä määrän (Aarnos 2010: 175 - 77). Näiden eettisten ohjeiden pohjalta toteutimmekin omaa tutkimusta ja ennen kaikkea sen aineistonkeruuta.

Tutkimuslupa tulee hakea instituutiosta tai laitoksesta riippuen hallinnon eri tasoilta kuten ministeriöstä tai kunnan asianomaiselta lautakunnalta tai esimerkiksi yksikön johtajalta, riippuen siitä missä lasta tai nuorta tutkitaan (Ruoppila 1999: 38). Tässä tapauksessa tarvitsimme tutkimusluvan Vantaan Kaupungin Sivistystoimelta. Tähän tarkoitukseen täytimme ennen toiminnan aloittamista tutkimuslupahakemuksen, jonka liitteeksi teimme kattavan suunnitelman tulevasta tutkimuksestamme. Saimme luvan tutkimukselle odotetusti (liite 5).

Lisäksi lasten vanhemmilta on pyydetty tutkimuslupaa tutkia ja haastatella heidän lapsiaan opinnäytetyötämme varten (Liite 2). Tarvitsemme henkilökohtaisen luvan jokaisesta lapsesta, koska päiväkodin mahdollisesti hankkima yleislupa ei ole pätevä, sillä luvan antaja ei tiedä tarkalleen mihin tarkoitukseen lupa on myönnetty (ks. Ojala 2011: 22). Tutkimusluvan tulee olla lyhyt, mutta kattava kuvaus tutkimuksesta (Ruoppila 1999: 38).

Lasten vanhemmille jaettavasta lapusta tulee selvittää seuraavat asiat: tutkimuksen tavoite ja merkitys, menettelyt, joiden kohteeksi tutkittavat joutuvat, miten ja mihin tietoja aiotaan käyttää, tutkijoiden yhteystiedot, tutkimuksen taustatiedot ja tutkittavien oikeudet (Ruoppila 1999: 31). Teimmekin asioiden selvittämiseksi saatekirjeen vanhemmille lupalappujen lisäksi jaettavaksi (liite1). Saatekirjeessä kerroimme selkeästi mitä teemme ja että toimimme osana Team Haloon – palloseinäprojektia, sekä, että olemme tekemässä tutkimustamme Metropolia ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä. Lisäksi kerroimme käyttävämme tutkimuksemme teossa toiminnan havainnointia ja lasten haastattelua. Kerroimme myös eettiset velvoitteemme vaitiolosta ja anonymiteetin säilyttämisestä. Kuvaus- ja tutkimusluvassa esitämme myös selkeästi, että vanhempi voi halutessaan kieltää lapsensa osallistumisen, kuvissa esiintymiseen (joita käytämme opinnäytetyötä esiteltäessä), ja/ tai tutkimukseen osallistumisesta (Liite 2). (ks. Ruoppila 1999: 26 - 51.)

Saaduista tutkimusluvista huolimatta lapsella tai nuorella on oikeus kieltäytyä osallistumisesta tutkimukseen (Ruoppila 1999: 26 - 51). Lapsen ja nuoren päätöstä on kunnioitettava eikä häntä saa painostaa, sillä painostaminen tutkimukseen osallistumiseen saattaisi oleellisesti väärentää tutkimustuloksia (Ruoppila 1999: 38). Huomiota tulee siis kiinnittää siihen, että lapsi varmasti ymmärsivät mihin on osallistumassa. Laadimme ohjeet haastattelullemme ja kerroimme miksi olemme mukana toiminnassa sellaisella kielellä,

että lapset varmasti ymmärsivät. (Vilkkä 2006: 63.) Tutkimusta aloitettaessa kerroimme lapsille selkeästi mitä me teemme siellä ja miten. Lisäksi ennen haastattelua avasimme vielä enemmän toimintamme tarkoitusta siihen osallistuneille lapsille

Myös YK:n Lasten oikeuksien yleissopimuksessa (1989) viitataan lasten eettisiin oikeuksiin. Lasten on oikeus tulla kuuluksi ja huomioonotetuksi kaikissa itseään koskevissa asioissa (§ 12), lasten on oikeus vapaasti ilmaista mielipiteensä (§ 13) ja oikeus yksityisyyteen, ilman mielivaltaista siihen puuttumista kenenkään muun taholta (§ 16). (Lasten oikeuksien yleissopimus 1989: 11 - 13.) Meidän opinnäytetyömme tehtävänä oli tukea näitä lapsen oikeuksia kehittävää ja koskevaa toimintaa.

Tutkimustulosten raportoinnissa meidän tulee myös muistaa kunnioittaa eettisiä normeja. Meidän tulee kuvata käyttämämme tutkimusmenetelmät niin tarkasti, että halutesaan joku pystyy toistamaan samanlaisen tutkimuksen. Tämä edellyttää myös sitä, että kaikki keräämämme aineisto asiaan liittyen tulee työssämme esitellä, emmekä saa valikoida havaintojamme myöhemmin. Samat seikat koskevat myös tutkimuksen julkaisemista. (Ruoppila 1999: 41 - 44.)

Tutkimuksessa tulee pyrkiä välttämään virheitä. Tulosten luotettavuus ja pätevyys saatavat kuitenkin vaihdella, joten tuloksien luotettavuutta tulee arvioida. Tulosten reliabilisuus, eli mittaustulosten toistettavuus voidaan todeta esimerkiksi siten, että kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen. Myös se, että samaa tutkittavaa tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja saadaan sama tulos. Tämä tarkoittaa konkreettisesti sitä, että tarkistetaan ovatko tulokset sattumanvaraisia. (Hirsjärvi ym. 2009: 226.) Meidän tutkimuksessamme meillä oli kaksi havainnoijaa ja me huomasimme omissa havainnoinneissamme yhtäläisyyksiä. Toistimme havainnointia myös kaikissa kolmessa pilottipäiväkodissa ja toiminnan jokaisella kolmella kerralla. Vaikka Team Haloo pyrki muokkaamaan toimintansa epäkohtia pilottivaiheen ollessa käynnissä, huomasimme tietyissä asioissa kuitenkin toistuvuutta.

Toinen käsite tutkimuksen arviointiin liittyen on validius. Validius tarkoittaa pätevyyttä mitata juuri sitä asiaa, jota oli tarkoituskin. Käytännössä tarkoitetaan sitä, että sopiiko saatu kuvaus annettuihin selityksiin ja onko selitys luotettava. (Hirsjärvi ym. 2009: 226 - 227.) Olemme etsineet mielestämme luotettavista kirjallaisista selityksistä, joten pidämme niitä luotettavina. Lisäksi olemme selittäneet tapahtumat mahdollisimman selkeästi, jotta lukija voi itse tarkastella mistä syystä olemme antaneet kyseisiä selityksiä asioille. Tulosten tulkinta vaatii kykyämme punnita vastauksia ja saattaa niitä teoreettisen

tarkastelun tasolle. Tästä syystä on ehdottoman tärkeää kertoa millä perusteella tulkin-toja esitetään eli mihin päätelmät perustuvat. (Hirsjärvi ym. 2009: 228.)

Havainnoinnin kautta saatu materiaali ei ole koskaan täysin objektiivista. Pyrimme siihen että haastattelujen teemat ja niiden pohjalta kootut kysymykset, olisivat mahdollisimman puolueettomia. Uskomme, että haastattelujen anti ja sitä tukevat havainnot yhdessä tarjoavat merkityksellistä tietoa siitä, miten lasten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamis-mahdollisuuksista toteutuivat projektissa. Toivomme, että esittelemiämme tuloksia tarkasteltaisiin kokonaisuutena, huomioiden niin havainnot kuin haastattelujen tulokset.

8.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimusta voisi viedä eteenpäin niin, että seurattaisiin kuinka palloseinäprojekti muok-kautuu pilottipäiväkodeista keräämämme aineiston pohjalta. Esimerkiksi haastattelun toistaminen seuraavissa päiväkodeissa ja pilottivaiheen tulosten vertaaminen niihin, olisi hyvä väline työnkehitykselle.

Jatkossa voisi esittää toiminnan toteutumisesta kysymyksiä myös Team Haloon jäse-nille. Miten he kokivat päässeensä tavoitteisiinsa? Ovatko heidän huomionsa yhtään samanlaisia kuin meidän tekemämme? Myös päiväkodin henkilökunnan ajatusten esille tuominen laajemmin voisi olla hyvä mahdollisuus toiminnan kannalta. He ovat kuitenkin varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja he olivat seuraamassa toimintaa ulkopuolisina. Li-säksi he tuntevat lapset ja tarjoaisivat varmasti havaintoihin näkökulmia.

8.3 Oman toiminnan arvioiminen

Mielestämme onnistuimme hyvin vastaamaan työssämme asettamaamme tutkimusky-symykseen. Toimme esille paljon näkökulmia lapsen osallisuuden tukemiseen toimin-nassa lasten havainnoinnin ja haastatteluvastausten pohjalta. Uskomme tulosten autta-van palloseinäprojektin toiminnan kehittämisessä ja eteenpäin viemisessä, sillä löy-simme työmme kautta toiminnassa kehitettävää. Mielestämme olemme onnistuneet tut-kimustuloksiemme ohessa kokoamaan Team Haloolle teoreettista tietoa toimintansa tueksi. Avasimme varhaiskasvatuksen kentältä tulevia toimintaperiaatteita, jotka näkyi-vät myös projektin tavoitteissa. Samalla opimme itse näistä toimintaperiaatteista.

Oman toimintamme realistisen arvion kannalta on tärkeää, että pohdimme myös sitä, mitä olisimme voineet tehdä toisin. Oman ammatillisuutemme kannalta meidän olisi pitänyt selvittää paremmin oman roolimme toiminnan kokonaisuudessa jo ennen toiminnan alkamista. Roolimme toimijoina, mutta kuitenkin opiskelijoina, saattoi hämmentää ja jäädä epäselväksi myös projektiin osallistuneissa päiväkodeissa. Päiväkotien henkilökunta teki meille kysymyksiä liittyen palloseinäprojektin toteutukseen, joihin meilläkään ei ollut vastauksia. He olettivat meidän olevan tietoisempia palloseinäprojektista.

Toimintatuokiomme vetovaiheessa olisimme tarvinneet enemmän aikaa suunnittelulle. Osallistumisemme palloseinäprojektiin alkoi nopealla aikataululla, joten emme ehtineet viedä omaa toimintaamme eteenpäin. Tämä näkyi omassa ohjaustoiminnassamme ja ilmeni myös lasten käyttäytymisessä. Lapset tulivat levottomiksi huomatessaan, että emme itse aina tienneet miten edetä. Vetämämme toimintatuokiot olivat kuitenkin projektiin sopivia ja täysin kehityskelpoisia. Lapset ymmärsivät leikkien idean ja lähtivät innokkaasti tekemään pienen haparoinnin jälkeen.

Tutkimuksen tekemisen kannalta uskomme, että olisimme saaneet vielä enemmän irti toiminnan havainnoinnista, jos olisimme olleet enemmän tietoisia myös itse toiminnasta. Team Haloon työpajojen sisällön suunnittelussa mukana oleminen olisi auttanut meitä jäsentämään meidän tutkimuksemme toteuttamista. Oma-aloitteinen roolin selvittäminen sekä syvempi perehtyminen itse projektin toimintaan ovat asioita, joihin meidän tulisi jatkossa kiinnittää huomiota. Koimme osallistumisen monimuotoiseen projektiin haastavana. Pilottivaiheessa olevan projektin toiminta ei ole vielä vakiintunut eikä selkeitä toimintamalleja ole vielä saavutettu. Tämän takia haasteeksi osoittautuikin toimintaan ulkopuolisena sisälle pääseminen. Tuntui, että projektin jäsenillä ei ollut samanlaista näkemystä keskenään kaikista toimintaan liittyvistä asioista, kuten tiedottamisesta meille. Kuitenkin olemalla mukana tämän kaltaisen projektin tekemisessä saimme kuvaa siitä, mitä kaikkea tulee huomioida projektityöskentelyssä, ja siinä, miten informoida yhteistyötahoja.

Toisin kuin osallistuvassa havainnoinnissa, jossa tulisi olla ennestään tietoa tutkittavasta yhteisöstä, meillä ei ollut varsinaisesti tietoa juuri siitä lapsiryhmästä ja sen erityispiirteistä. Uskomme, että tieto lapsiryhmän erityispiirteistä olisi voinut ohjata meitä tekemään havaintoja, joka olisi voinut olla myös haitallista tutkimustulosten kannalta. Olsimme voineet osata verrata esikouluryhmien arkista käyttäytymistä siihen kuinka he palloseinäprojektissa toimivat. Havainnointi oli haasteellista siksi, että emme päässeet

kunnolla sisälle tutkittavaan yhteisöön, Team Halooseen tai päiväkotiyhteisöön. (vrt. Vilkkä 2005: 119 - 122.) Ongelmanamme havainnoinnissa oli myös se, että havainnot pystyttiin suurimmilta osin kirjoittamaan osallistumisen takia muistiin vasta myöhemässä vaiheessa (ks. Uusitalo 1999: 90). Tämä saattoi lisätä epätarkkuuksia havainnoissamme.

Teettämässämme ryhmähaastattelussa lapsille Team Haloon toiminnasta olimme määritelleet valmiit kysymykset, joten pohdimme sitä, että lapset eivät päässeet tuomaan omia mielipiteitään esille kiinnostuksensa mukaisesti. Kuten aiemmin mainitsimme, lasten osallisuuden ei tulisi olla vain sitä, että kysytään lasten mielipiteitä asioihin. Lasten tulisi saada osallistua keskusteluun omasta lähtökohdastaan, eikä aikuisten kysymysten kautta. (ks. Kauppinen ym. 2011: 6.) Mielestämme lapset orientoituivat kuitenkin antamaan haastattelussa omia ideoitaan ja jakamaan kokemuksiaan omaehtoisesti kysymysten lomassa. Vapaalla keskustelulla kysymysten sijaan oli selkeästi suurempi painoarvo ja anti saamiimme tuloksiin. Vuorovaikutussuhde lasten ja meidän välillä kehittyi toiminnan edetessä kuitenkin tasavertaiseksi. Lapset tulivat usein kertomaan meille asioitaan ja kommentoivat oma-aloitteisesti toimintaa sekä pyysivät tarvittaessa apua. Kasvattajan tulee pyrkiä toiminnallaan mahdollistamaan lapsen luottamuksen syntymisen sekä luomaan vuorovaikutustilanteita, joissa lapsi kokee, että hänen asiansa halutaan kuulla ja hänen ilmaisullaan on merkitystä (Leinonen – Venninen – Ojala 2011: 85).

Lähteet

Aarnos, Eila 2010. Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa: Aaltola, Juhani – Valli, Raine. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3.painos. Juva: PS-kustannus. 172 - 188.

Alijoki, Alisa – Pihlaja, Päivi 2012. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa: Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2.painos. Juva: Bookweel OY. 260 - 273.

Brederode-Santos, Maria Emilia – Claey, Jo – Fazaf, Rania – Schneider, Annette – Szeleneyi, Zsuzsanna 2012. Compasito. Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja. 2.painos. Lasten Keskus Oy. 21.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Verkkodokumentti. <http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf>. Luettu 10.05.2014.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari – Vastamäki, Jaana 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, Juhani – Valli, Raine. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3.painos. Juva: PS-kustannus. 26 - 44.

Halme, Katjamaria – Vataja, Anita 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.

Heikka, Johanna – Hujala, Eeva – Turja, Leena 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel Oy.

Helavirta, Susanna 2007. Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista hermistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Verkkodokumentti. <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101030/helavirta.pdf?sequence=1>>. Luettu 6.5.2014. 631 - 633.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 18.painos. Helsinki: Tammi. 210.

Hännikäinen, Maritta 2006. Yhteenkuuluvuudentunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. 2. painos. Tampere: Vastapaino. 126 - 146.

Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 262 - 263.

Kalliola, Tiina – Kurki, Arja – Salmi, Marjaana – Tamminen-Vesterbacka, Tutta 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Kaskela, Marja – Kronqvist, Eeva-Liisa 2012. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Verkkodokumentti. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110190/URN_ISBN_978-952-245-819-3.pdf?sequence=1>. Luettu 27.03.2014.

Kauppinen, Riitta (toim.) – Sommers-Piironen, Johanna – Vainio, Johanna – Mäkelä, Päivi – Vilmilä, Fanny – Kataja, Elina 2011. Lapsen ääni –tarina minulta. Osallisuus on jotain, mikä kuulu kaikille ihmisille. Aina. Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen. Paintmedia. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/4f1b06d1ca250e27778885829f717082/1411024085/application/pdf/1313701/lapsen_aani_web.pdf>.

Kumpulainen, Kristiina – Krofors, Leena – Lipponen, Lasse – Tissari, Varpu – Hilppö, Jaakko – Rajala, Antti 2010. Oppimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Helsinki: Yliopistopaino. 22 - 33.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>>. Luettu 28.7.2014.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>>. Luettu 28.7.2014.

Lapsiasiavaltuutettu 2009. Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteiden selvittämistä. Verkkodokumentti. <<http://www.lapsiasia.fi/nyt/tiedotteet/tiedote/-/view/1398514>>. Luettu 29.3.2014.

Lasten oikeuksien yleissopimus 1989. YK. Verkkodokumentti. <http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf>. Luettu 26.5.2014. 11 - 14.

Leinonen, Jonna - Venninen, Tuulikki - Ojala, Mikko 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen. Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa. Mäkitalo, Anna- Riitta – Nevanen, Saila – Ojala, Mikko – Tast, Sylvia – Venninen, Tuulikki – Vilpas, Birgitta (toim.) 2011. Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretkella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf>. Luettu 26.5.2014. 83 - 98.

Lipponen, Lasse – Kumpulainen, Kristiina – Hilppö, Jaakko 2013. Haluan, voin ja osaan. Lasten toimijuuden rakentuminen päiväkodissa. Teoksessa: Karila, Kirsti – Lipponen, Lasse. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino. 159 - 175.

Mäkinen, Marita 2012. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa: Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2.painos. Juva: Bookweel OY. 95 - 108.

Mäkitalo, Anna- Riitta – Nevanen, Salla – Ojala, Mikko – Tast, Sylvia – Venninen, Tuulik – Vilpas, Birgitta (toim.) 2011. Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretkella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf>. Luettu 26.5.2014. 4.

Nerelli, Rauna n.d. Erilaisia osallisuusmenetelmiä. Suomen Lasten Parlamentti. Verkkodokumentti. <<http://www.munvuoro.fi/cms/wp-content/uploads/osallisuusmenetelm%C3%A4t.pdf>>. Luettu 6.5.2014.

Niiranen, Pirkko 1999. Lasten vuorovaikutuksen havainnointi päiväkodissa. Teoksessa: Ruoppila, Isto – Hujala, Eeva – Karila, Kirsti – Kinos, Jarmo – Niiranen, Pirkko – Ojala, Mikko. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: ATENA kustannus. 234 - 254.

Ojala, Ulla 2011. Opas lasten haastattelijoille ja kuvaajille. Lastensuojelukeskusliitto. Verkkodokumentti. <http://www.lskl.fi/files/608/Opas_lasten_haastattelijoille_ja_kuvaajille.pdf>. Luettu 6.5.2014. 22.

Oranen, Mikko 2007. Mitä mieltä?! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Verkkodokumentti. <<http://www.sosiaaliportti.fi/File/5a3129ac-bd59-46c7-b95f-379d04d1457c/Osallisuus-raportti+Oranen.pdf>>. Luettu 10.5.2014.

Pääjoki, Tarja 2012. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa: Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2.painos. Juva: Bookweel OY. 109 - 121.

Rasku-Puttonen, Helena 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. 2. painos. Tampere: Vastapaino. 111 - 125.

Ruoppila, Isto 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: Ruoppila, Isto – Hujala, Eeva – Karila, Kirsti – Kinos, Jarmo – Niiranen, Pirkko – Ojala, Mikko. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: ATENA kustannus. 26 - 51.

Shier, Harry 2006. Pathways to Participation Revisited. Verkkodokumentti. <http://www.harryshier.com/wwa/docs/Shier-Pathways_to_Participation_Revisited_NZ2006.pdf>. Luettu 24.4.2014.

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Verkkodokumentti. <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>> Luettu 27.03.2014.

Stenvall, Elina – Seppälä, Ullamaija 2008. Talo lapsia varten. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Vantaa: Pirintel Oy. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.socca.fi/files/100/Talo_lapsia_varten_lasten_osallisuus_paivakodissa.pdf>.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Verkkodokumentti. <[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search\[type\]=pika&search\[pika\]=suomen%20perustuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search[type]=pika&search[pika]=suomen%20perustuslaki)>. Luettu 28.7.2014.

Team Haloo 2014. Päiväkodeille laadittu selvitys hankkeesta. Palloseinäprojekti. Selvitys opinnäytetyön tekijöiden hallussa.

Teamhaloo.fi n.d. Näe mitä kuulet. Verkkodokumentti. <www.teamhaloo.fi>. Luettu 3.3.2014.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2012. Ohjaus ja sosiaalinen tuki. Verkkodokumentti. <http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketit/amis/edistaminen/ohjaus>. Ei päivitystietoa. Luettu 27.03.2014>.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 8.painos. Helsinki: Tammi. 75 - 81.

Turja, Leena 2010. Lapset osallisina -kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Teoksessa: Turja, Leena – Fonsen, Elina (toim.) Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry. 30 - 43.

Turja, Leena 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2.painos. Juva: Bookweel OY. 41 - 53.

Törrönen, Maritta 1999. Lapsi ja osallistuva havainnoiminen. Teoksessa: Ruoppila, Isto – Hujala, Eeva – Karila, Kirsti – Kinos, Jarmo – Niiranen, Pirkko – Ojala, Mikko. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: ATENA kustannus. 218 - 233.

Uusitalo, Hannu 1999. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 1.-6. painos. Juva: WSOY. 89 - 93.

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012. Verkkodokumentti. <http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/84881_www_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>. Luettu 3.5.2014.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Verkkodokumentti. <<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>>. Luettu 10.5.2014.

Venninen, Tuulikki – Leinonen, Jonna – Ojala, Mikko 2010. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi”. Lasten osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan työpapereita 2010:3. Helsinki: Socca. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivako-deissa_2010.pdf>.

Vilkka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi. 91 - 132.

Vilkka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Saatekirje tutkimuslupaun

Hyvät vanhemmat,

Olemme kaksi Metropolia ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa ja teemme opin-
näytetyötä varhaiskasvatuksen kentälle. Tarkoituksenamme on valmistua sosionomi las-
tentarhanopettajiksi keväällä 2015. Toteutamme opinnäytetyömme osana Team Haloon
järjestämää palloseinäprojektia.

Tavoitteenamme on tutkia, miten Team Haloo -projektin toiminta täyttää heidän anta-
mansa tavoitteet, lapsen osallisuuden, sekä arvokkaan ihmisyyden kokemisen osalta.
Lisäksi toteutamme itse hankkeen sisälle tavoitteita tukevaa toimintaa varhaiskasvatuk-
sen pedagogisesta kontekstista.

Pyrimme kuvaamaan lapsen kokemuksia, sekä omia havaintojamme, siitä kuinka osalli-
suuden kokeminen ja mahdollistaminen hankkeen toiminnassa toteutuu. Havainnoimme
hankkeen tavoitteiden saavuttamista lasten toiminnan kautta sekä toteutamme projektin
päätyttyä kyselyn lasten kokemuksista projektista.

Eettisten periaatteiden mukaisesti olemme vaitiolovelvollisia osallistujista ja päiväko-
deista. Haastatteluaineisto säilytetään tutkimuksenteon ajan ja lasten anonymiteetti tur-
vataan. Kuvausmateriaali säilytetään opinnäytetyön esittelyä varten ja on vain asian-
omaisten käytössä. Pyydämmekin erillisen kuvaus- ja tutkimusluvan kaikkien lasten van-
hemmilta (liitteenä).

Aurinkoista kevättä, toivottavat

Iina-Elina Heinonen ja Vanessa Kivistö

Kiitos yhteistyöstä. Annamme mielellämme lisätietoja tutkimuksesta.

Iina-Elina Heinonen ja Vanessa Kivistö

Tutkimuslupa

Tällä lomakkeella annetaan lupa lapsen osallistumiseen Iina-Elina Heinosen sekä Vanessa Kivistön opinnäytetyöntutkimukseen Sosionomi (AMK), jossa tutkitaan miten Team Haloo -projektin toiminta täyttää heidän antamansa tavoitteet, lapsen osallisuuden, sekä arvokkaan ihmisyyden kokemisen osalta kevään 2014 aikana tapahtuvassa Team Haloon -projektissa. Tutkiminen tapahtuu havainnoimalla sekä haastattelemalla lapsia. Video- ja kuvamateriaalia käytetään ainoastaan opinnäytetyötä esiteltäessä, ja se jää ainoastaan asianomaisten haltuun. Tutkimukseen osallistuvien lasten anonymiteetti säilyy.

Lapseni / lapsemme saa osallistua tutkimukseen

☐

Lastani/ Lapsiamme saa kuvata opinnäytetyötä varten

☐

Lapseni / lapsemme eivät saa osallistua tutkimukseen

☐

Lastani/ Lapsiamme ei saa kuvata opinnäytetyötä varten

☐

Lapsen nimi: _____

Paikka ja aika: _____

_____
Huoltajan allekirjoitus_____
Huoltajan allekirjoitus

Kiitos yhteistyöstä. Annamme mielellämme lisätietoja tutkimuksesta.

Iina-Elina Heinonen ja Vanessa Kivistö

Erilaisuuden voimavaraksi tunnistamiseksi harjoituksen kysymyksiä:

Käyn (päiväkodin nimi) tätä päiväkotia, kolme hevosen askelta

Asun lähelle päiväkotia, yksi hiiren askel

Osaan puhua muutakin kieltä kuin suomea, kaksi norsun askelta

Minulla ei ole sisaruksia, yksi ihmisen askel

Pelkään olla yksin kotona, kolme hevosen askelta

Minulla on vaaleat hiukset, kolme hiiren askelta

Tykkään lukea, kaksi hevosen askelta

Meillä on kotona koira, neljä ihmisen askelta

Osaan soittaa rumpuja, yksi norsun askel

Minua jännittää mitä tänään tehdään, kolme ihmisen askelta

Pidän eniten kesästä, viisi hiiren askelta

Minulla on oma pyörä, kaksi ihmisen askelta

Tykkään piirtää, kaksi hevosen askelta

Minulla on kaksi kotia, kolme hiiren askelta

Minulla sisaruksia tässä päiväkodissa, kaksi norsun askelta

Odotan innolla koulunalkua, neljä hevosen askelta

Tykkään harrastaa liikuntaa, kolme ihmisen askelta

Asun kerrostalossa. yksi norsun askel

Tykkään siivota, kaksi norsun askelta

Pelkään pimeää, neljä hiiren askelta

Haastatteluväittämät

Teemamme ovat viittomakielisen rapin opettelu ja teko, graffitin suunnittelu ja maalaminen palloseinään, sekä yleinen kokemus hankkeen toiminnasta.

Yleinen kokemus toiminnasta:

- 1) Oliko rapin ja graffitiseinän teko hauskaa?
- 2) Opitko jotain uutta?
- 3) Saitko osallistua niin kuin halusit?
- 4) Oletko kertonut kotona mitä päiväkodissa tehtiin?

Rap-osio

- 1) Oliko viittomien opetteleminen hauskaa?
- 2) Oliko kiva viittoa fightning – kappaletta?
- 3) Piditkö musiikkivideolla viittomisesta?
- 4) Oliko sinun pakko osallistua johonkin mihin et olisi halunnut?

Graffiti-osio

- 1) Tykkäsitkö suunnitella graffitiseinää?
- 2) Oliko Spray-maalaminen hauskaa?
- 3) Tunnistatko palloseinästä oman piirustuksesi?
- 4) Oletko ylpeä lopputuloksesta?

Vantaa

Viranhaltijapäätös

§ 20/2014

sivu 1 (2)

09.04.2014

VD/2819/13.00.00/2014

Sivistystoimi /
Kehittämispäällikkö Lounassalo Jarmo

Tutkimusluvan myöntäminen/Esikouluikäisten lasten osallisuuden kokeminen Team Haloo -projektissa

Metropolia ammattikorkeakoulun opiskelijat Iina-Elina Heinonen ja Vanessa Kivistö hakevat tutkimuslupaa opinnäytetyön tekemistä varten. Opinnäytetyön aiheena on "Esikouluikäisten lasten osallisuuden kokeminen Team Haloo -projektissa".

Opinnäytetyö liittyy Team Haloon ja Signmarkin "palloseinäprojektiin", jossa yhteisöllisyyttä pyritään lisäämään osallistavan taiteen keinoin. Team Haloo-hankkeen tavoitteena on taiteen menetelmien ja yhteisöllisten kokemusten kautta lisätä lasten hyvinvointia, kokemuksia arvokkaasta ihmisyydestä sekä kulttuurisensitiivisyydestä. Tutkijoiden tavoitteena on tutkia, miten Team Haloo-projektin toiminta täyttää asetetut tavoitteet, lapsen osallisuuden, sekä arvokkaan ihmisyyden kokemisen osalta. Lisäksi tutkijat toteuttavat itse hankkeen sisälle tavoitteita tukevaa toimintaa varhaiskasvatuksen pedagogisesta kontekstista. Käytettävät tutkimusmenetelmät ovat havainnointi ja haastattelut.

Tutkijoille ei luovuteta salassa pidettäviä asiakirjoja ja tutkijat ovat lain mukaan salassapitovelvollisia tutkimuksessa tietoon saamiensa yksilöä ja perhettä koskevien asioiden suhteen sekä heidän tulee huolehtia siitä, että yksittäistä henkilöä tai perhettä ei tutkimuksessa voida yksilöidä. Tutkimuksessa kerättyä tietoa saa käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Mikäli tutkimus kohdistuu lapsiin, edellytetään huoltajien suostumista tutkimukseen osallistumiseen.

Päätös:
Päätän,

1) myöntää tutkimusluvan Iina-Elina Heinosen ja Vanessa Kivistön opinnäytetyölle, jonka aiheena on "Esikouluikäisten lasten osallisuuden kokeminen Team Haloo -projektissa" ja

2) että tutkijoiden tulee toimittaa yksi kappale tutkimuksesta sivistystoimeen pdf- muodossa osoitteeseen: kirjaamo(at)vantaa.fi

Päiväys

Vantaa 09.04.2014

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Lounassalo Jarmo

Virka-asema

Kehittämispäällikkö

Tähtäntöönpano:

- Iina-Elina Heinonen
- Vanessa Kivistö

Tiedoksi:

- Elja Kiuru
- Silja Rahkamo
- Sirpa Räsänen-Västinsalo

Oikaisuvaatimusohjeet

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.